

RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND

KAHJU HÜVITAMISE NORMIDE KOHALDAMINE
KRIMINAALASJA LAHENDAVAS KOHTUS

Kohtupraktika analüüs

Margit Vutt
eraõiguse analüütik

Tartu
2008

1. Analüüsi eesmärk ja analüüsi aluseks olevad materjalid.....	3
2. Kahju hüvitamist reguleerivad eraõiguse normid.....	3
3. Tsiviilhagi kriminaalmenetluses – Riigikohtu praktika ja kommentaarid	4
4. Esimese ja teise astme kohtute praktika	6
4.1. Üldised märkused	6
4.2. Kahju olemasolu ja suuruse kindlakstegemine.....	8
4.2.1. Varaline kahju (asjakahju) varavastaste süütegude korral	8
4.2.2. Varaline kahju kelmuse korral.....	12
4.2.3. Varaline kahju (isiku- ja asjakahju) tervisekahjustuse tekitamisega seotud süütegude korral	14
4.2.4. Varaline kahju surma põhjustamise korral.....	19
4.2.5. Mittevaraline kahju	20
4.3. Põhjuslik seos	23
4.4. Kahjuhüvitise vähendamine	24
4.5. Tsiviilhagi läbivaatamata jätmise esimese ja teise astme kohtute praktikas	25
Kokkuvõte.....	29

1. Analüüsi eesmärk ja analüüsi aluseks olevad materjalid

Käesoleva analüüsi eesmärgiks on kaardistada erinevusi, mis esinevad kahju olemasolu ja suuruse tuvastamisel kriminaalasju lahendavate kohtute praktikas võrreldes tsiviilasju lahendavate kohtute praktikaga. Muu hulgas on vaatluse all näiteks küsimus, kuivõrd erineb kriminaalasjade raames kahju hüvitamise normide kohaldamise praktika tsiviilasjades välja kujunenud Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kahju hüvitamise praktikast.

Lisaks eelnevale on eesmärgiks uurida, kas kohtupraktikas toimub eraõigusliku kahju hüvitamise instituudi karistusõiguslik modifitseerimine. Analüüsi eesmärk ei ole viidata sellele, et igasugune vastuolu eraõiguslike kahju hüvitamise põhimõtetega peaks karistusõiguses olema välistatud, samas peaksid erisused siiski olema mõistlikult põhjendatavad. Analüüsi eesmärgiks on muu hulgas üleskutse diskuteerida küsimuse üle, kas ja millises ulatuses ja mil viisil võiks kahju hüvitamise instituut olla karistusõiguses modifitseeritud.

Analüüsi eesmärgiks on samuti viidata autori arvates heale argumenteerimispraktikale, aga ka puudujääkidele tsiviilhagide kohta tehtud kohtulahendite õiguslikul ja sisulisel motiveerimisel.

Vaatluse all on nii üld-, kui ka lihtmenetluse otsused, kuid kuna lihtmenetluses tehtud lahendite puhul on keeruline eristada sisulisi ja menetlusliigist tulenevaid probleeme, siis on käesoleva ülevaate puhul menetlusliigile omased üldised probleemid kõrvale jäetud.¹ Eelnevast tulenevalt on analüüsis käsitletutest märkimisväärses ülekaalus siiski üldmenetluse otsused.

Uurimisobjektiks on I ja II astme kohtute otsused, kus kohtud tsiviilhagi lahendades on kohaldanud kahju hüvitamise norme. Peamiselt olid uurimisobjektiks 2008. a. lahendid, kuid mõned näited pärinevad ka varasemast perioodist. Teemapüstitusest tulenevalt on analüüsis rohkem tähelepanu pööratud materiaalõiguslikele ja veidi vähem menetlusõiguslikele küsimustele.

Kohtute infosüsteemi (KIS) funktsionaalsuse piiratuse tõttu tuleb silmas pidada, et analüüs ei hõlma mitte kõiki 2008. a. tehtud vastavat liiki lahendeid. Analüüsi aluseks olevad materjalid võimaldavad pigem teha üksikuid järeldusi valdkonna rakenduspraktika kohta ja leida probleeme, millele saaks edaspidi enam tähelepanu pöörata. Analüüs ei pretendeeri kindlasti antud teema ammendavale käsitlusele.

2. Kahju hüvitamist reguleerivad eraõiguse normid

Keskseteks eraõiguse säteteks, mis reguleerivad kahjunõude ulatust ja sisu, on VÕS § 127 jj. Kuid üksnes nende sätete alusel ei saa otsustada, kas kahju hüvitamise nõue on üldse tekkinud. Üheks kahju hüvitamise kohustuse (ja sellel vastava nõudeõiguse) tekkimise

¹ Näiteks Tartu Maakohtu 29. märtsi 2007. a. otsusega kriminaalasjas nr 1-07-3663 on samuti rahuldatud tsiviilhagi ca 3 000 000 krooni suuruses summas ilma kahju suurus ja laadi märkimisväärselt põhjendamata, kuna aga tegemist on kokkuleppemenetlusega, siis on otsuse napisõnalisus ja vähene põhjendatus suures osas seotud menetlusliigi spetsiifikaga ja samalaadsed õigusliku põhjendamise probleemid esinevad tõenäoliselt ka teistes kokkuleppemenetluses tehtud lahendites.

vajalikuks eelduseks on kahju olemasolu kannatanul. Eraõiguses on üldtunnustatud põhimõte, et kahju hüvitamise kohustust ei teki juhul, kui kahju tekitanud isik on küll saanud kasu, kuid kahjustatud isikul kahju tekkinud ei ole: kahjuna ei saa käsitleda lihtsalt olukorda, kus üks isik on õigusvastase teo tõttu saanud midagi rohkem, kui ta oleks saanud ilma õigusvastase teota.² Seega kui lähtuda sellest, et tsiviilhagi esemeks saab olla vaid selline nõue, mis saaks edukas olla ka tsiviilkohtumenetluses, siis tuleb tsiviilhagi lahendaval kohtul eelnevat põhimõtet ka järgida.

Veel üheks küsimuseks, mis eraõiguses seoses kahju hüvitamise nõudega tõusetub, on kahju kindlaksmääramise hetk. Mitte alati ei ole see hetk selgelt tuvastatav. Näiteks märgitakse VÕS-i kommentaarides, et varastatud asja turuväärtus võib olla ajas muutuv suurus ja seega tekib küsimus, milline summa tuleb võtta aluseks kahjuhüvitise arvutamisel.³ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 12. aprilli 2000. a. otsuse nr 3-2-1-14-00 kohaselt on kahjuhüvitise suuruse kindlaksmääramise hetkeks tsiviilasjades üldreeglina peetud kohtuotsuse tegemise aega – arvesse võetakse kogu selleks ajaks tekkinud kahju, samuti kahju, mis kohtu hinnangul piisava tõenäosusega veel tulevikus tekib. Sama seisukohta on väljendanud ka Riigikohtu halduskolleegium.⁴

Kahju olemasolu ja suuruse kindlakstegemine on karistusõiguses aktuaalne mitmel juhul. Esiteks on kahju (mingis kindlaksmääratud suurus, olles tähistatud kui "oluline kahju" või "suur kahju") teatud kuritegude puhul koosseisuliseks tunnuseks, mille olemasolust sõltub teo olemasolu ja/või kvalifikatsioon. Teiseks omab kahju suurus tähendust tsiviilhagi menetlemisel. Kriminaalmenetluse seadustiku (KrMS) § 37 lg 1 ja § 38 lg 1 p 2 kohaselt **võib isik, kellele on kuriteoga tekitatud füüsilist, varalist või moraalselt kahju, esitada kriminaalmenetluses enne kohtuliku uurimise lõpetamist maa- või linnakohtus tsiviilhagi tekitatud kahju hüvitamiseks.** Lisaks sisaldab KrMS § 306 lg 1 p 11 sätet, mille kohaselt kohus võiks justkui kahju hüvitamise üle otsustada ka tsiviilhagist olenemata.⁵ Menetluslikult on siinkohal tegemist problemaatilise regulatsiooniga, sest seadusest jääb ebaselgeks, millistel juhtudel siis ikkagi on kohtul võimalik otsustada kahju hüvitamine tsiviilhagist sõltumata.⁶

3. Tsiviilhagi kriminaalmenetluses – Riigikohtu praktika ja kommentaarid

22. juuni 2007. a. otsuses nr 3-1-1-22-07 märkis Riigikohtu kriminaalkolleegium tsiviilhagi lahendamise ja kahju hüvitamise normide kohaldatavuse kohta järgmist: "*Ka kriminaalasja lahendav kohus peab tulenevalt TsMS § 436 lg-st 1, § 438 lg-st 1 ja § 442 lg-st 8 tsiviilhagi lahendamisel mis tahes nõude rahuldamisel otsuses ära näitama õigusnormid, mis moodustavad nõude rahuldamise materiaalsoõigusliku aluse.*

Kriminaalasjas esitatud tsiviilhagi lahendamisel on oluline silmas pidada, et nn kuriteoga tekitatud kahju hüvitamise hagi ei ole materiaalsoõiguslikult iseseisev nõue. Isiku mingi teo

² P. Varul, I. Kull. *et al.* Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2006, § 127, komm 1-4.

³ *Ibid*, komm 5.

⁴ Vt Riigikohtu halduskolleegiumi 22. juuni 2004. a. otsus nr 3-3-1-27-04.

⁵ KrMS § 306 lg 1 p 11 sätestab, et kohtuotsuse tegemisel lahendab kohus muuhulgas ka küsimuse kas ja millises ulatuses rahuldada tsiviilhagi või hüvitada kuriteoga tekitatud kahju.

⁶ Ühe sellise näitena võib tuua kriminaalasja nr 1-06-15363, lähemalt selle kohta vt alajaotus 4.1., lk 6.

lugemine kuriteoks on üksnes karistusõiguslik hinnang teole, mitte uus iseseisev tegu, millest tekiks eraldiseisev tsiviilõiguslik nõue."

Kahju hüvitamise nõude jagunemist solidaarvõlgnike vahelises suhtes on Riigikohtu kriminaalkolleegium selgitanud 27. juuni 2005. a. otsuses kriminaalasjas nr 3-1-1-34-05: "*Kui süüdistatavad vastutavad tekitatud kahju eest solidaarselt, ei määra asjaolu, millistelt süüdistatavatelt kuriteoga tekitatud kahju kriminaalmenetluses kannatanu kasuks välja mõistetakse, ära seda, kuidas jaotub vastutus kahju tekitanud süüdistatavate omavahelises suhtes. Küsimust vastutuse jaotumisest kuriteoga kahju tekitanud isikute omavahelises suhtes ei lahendata kannatanu tsiviilhagi otsustamisel kriminaalmenetluse raames, vaid regressinõudena tsiviilkohtumenetluses."*

Juhan Sarv on oma ettekandes "**Märkused kohtunike koolituspäevadeks 13. novembril ja 4. detsembril 2007. (I) Eraõiguse roll kriminaalkohtupidamises**" tsiviilhagi ja kahju hüvitamise teemat käsitledes ja märkinud järgnevat: "Paraku võtab n.ö karistusseadusandja paljudel juhtudel süüteokoosseisu formuleerimisel aluseks **eraõigusliku mõiste "populaartähenduse"**, mis lahendab teatud tüüpjuhtumid, kuid muudab kuriteokoosseisu kohaldamise paljudel juhtudel väga komplitseerituks või sootuks võimatuks. Sellest aspektist on väga problemaatiline "olulise" ja "suure" kahju käsitlemine paljude süütegude koosseisulise tagajärjena. Seda isegi varalise kahju puhul – oluline ja suur mittevaraline kahju kui koosseisutunnused on aga selgelt vastuolus karistusõiguse määratletuspõhimõttega.

Ka **varalise kahju** suuruse arvestamise põhimõtted on kriminaalmenetluslikku tõendamisstandardit silmas pidades liiga komplitseeritud ja kohati ka spekulatiivsed. Näiteks olukorras, kus *isikul on või oli kõrvuti rikkujalt kahju hüvitamise nõudega võimalus nõuda kolmandalt isikult tagasi rikkumise tõttu tema poolt tasuta või muul viisil üleantu tagastamist, mis oli üle antud õigusliku aluseta, tuleb seda kahju hüvitamise nõude puhul arvestada. Kahjuna saab olla vaadeldav vaid see osa väidetavast kahjust, mille võrra hageja tagasinõudeõiguse väärtus on kahjuna nõutavast summast väiksem.* (RKTko 3-2-1-41-05, p 55; RKTko 3-2-1-49-07; RKTko 3-2-1-27-06.) Näiteks kui juriidilise isiku esindajat süüdistatakse usalduse kuritarvitamises, mis seisneb esindatava juriidilise isiku vara võõrandamises ebaseaduslikult ja ebasoodsatel tingimustel sõlmitud lepinguga, ei saa koosseisuliseks tagajärjeks olevat "suurt kahju" lugeda saabunuks enne, kui on selge, et kahjustatut on juriidiliselt või faktiliselt võimatu kaotsiläinud vara selle omandanud isikult tagasi saada. See tähendab, et ebasoodsast võõrandamistingimust tulenev kahju (koosseisuline tagajärg) ei pruugi sugugi alati saabuda hetkel, mil leping on sõlmitud või võõrandatu omandiõigus uuele omanikule üle läheb. Kahju ja seega ka koosseisuline tagajärg on saabunud alles siis, kui lootus restitutsiooniks on kustunud. On selge, et tagasinõudeõiguse väärtuse hindamine kriminaalmenetluse raames on väga sageli ülimalt komplitseeritud. Seega võiks usalduse kuritarvitamise koosseisus "olulise kahju" mõiste asendada nt kohustuste rikkumisega ohtu seatud vara väärtusega vmt. Varalise kahju avaldumisvormid on väga mitmekesised ja keerulised. Teatud juhtudel, kui kahju täpset suurust või selle tekitajate ringi pole võimalik üheselt kindlaks teha, võimaldab tsiviilõigus määrata hüvitatava kahju suuruse või hüvitamiskohustuslikud isikud kindlaks kohtu kaalutusõiguse alusel. Nii annab VÕS § 127 lg 6 kohtule diskretsiooniõiguse kahjuhüvitise suuruse määramisel, kui kahju tekitamine on kindlaks tehtud, kuid kahju täpset suurust ei saa näiteks tõenduslike raskuste tõttu tuvastada. Muu hulgas on see säte kohaldatav mittevaralise kahju tekitamise ja tulevikus tekkiva kahju korral. Isiku karistamisel ei ole aga taolise ebamäärasusega võimalik leppida. Kahju kui süüteokoosseisu tunnuse tuvastamine kohtu prognoosi alusel ei ole kooskõlas kriminaalmenetlusliku tõendamisstandardiga. On selge, et oodatav kahju, mis pole kohtuotsuse tegemise ajaks veel tekkinud, ei ole karistusõiguse jaoks käsitatav saabunud koosseisulise tagajärjena."

Eelneva seisukohaga tuleb nõustuda - kahju hüvitamise regulatsiooni ja tsiviilkohtute poolt mitmetele normidele antud tõlgenduste ülevõtmine karistusõiguses ja kriminaalmenetluses tekitab nii mõnelgi juhul probleeme.

4. Esimese ja teise astme kohtute praktika

4.1. Üldised märkused

Põhimõtteliselt esines käesoleva analüüsi käigus uuritud kriminaalasjades kahte liiki lähenemist. Üks osa kohtuotsuseid on tsiviilhagi toetavaid tõendeid ja kahju hüvitamise õiguslikku põhjendust käsitletud väga minimaalselt, teine osa aga tuginenud pikale ja põhjalikule õiguslikule argumentatsioonile ning näidanud ära kohaldamisele kuuluvad eraõiguse normid.

Minimaalse eraõiguslikele normidele viitamise ja kahju hüvitamist põhistava argumentatsiooni näitena võib tuua **Tallinna Ringkonnakohtu 20. veebruari 2008. a. otsuse kriminaalasjas nr 1-06-15363**, kus kohus käsitles süüdistatavatele KarS § 123 järgi inkrimineeritud teoga tekitatud kahju hüvitamist.⁷ Nimelt rikkusid süüdistatavad sõiduauto esirehvi ja vigastasid pidurivoolikut ja asetasi sellega autot juhtinud isiku eluohtlikku olukorda. Esimese astme kohtus mõisteti süüdistatavad õigeks, kuid ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse ja tegi süüdimõistva otsuse. Kohtuotsusega mõisteti välja kahju 2357 krooni ja kohtuotsuses sisaldub selle kohta alljärgnev põhjendus: "*Keskkonnainspeksioonile tekkinud varaline kahju 2357 krooni on süüdistatavate tegevuse otseseks tagajärjeks, seega põhjuslikus seoses ning tuleb O.F. ja V.V. poolt hüvitada VÕS § 127 lg 1, 4 alusel. VÕS § 137 lg 1 kohaselt kannavad nad vastutust hüvitise maksmise eest solidaarselt.*" Tsiviilhagi esitamine kohtuotsusest ei nähtu, kahjuhüvitis mõisteti välja auto omaniku (keskkonnainspeksiooni) kasuks.

Viidatud otsuse argumentatsioonist puuduvad viited tõenditele, mille alusel kohus tegi kindlaks kahju suuruse.

Teiseks samalaadseks näiteks on **Harju Maakohtu 11. märtsi 2008. a. otsus kriminaalasjas nr 1-07-11320**. Kohus rahuldab tsiviilhagi ja mõistis süüdistatavalt kannatanu kasuks välja 12269 krooni, kuid otsuses ei sisaldu sõnagi selle kohta, millest kahjusumma koosneb, millised tõendid kahju suurust kinnitavad ega ka viiteid vastavatele õigusnormidele. Ringkonnakohus vaatas antud asja apellatsioonimenetluses läbi 6. mail 2008. a. ning selle tulemusena muudeti küll teo kvalifikatsiooni (maakohus kvalifitseeris teo KarS § 114 järgi, ringkonnakohtus muutis kvalifikatsiooni ja leidis, et tegemist on KarS §-s 113 ette nähtud teoga), tsiviilhagi osas jäi aga otsus muutmata. Ka apellant ei tuginenud sellele, et tsiviilhagi oleks tõendamata või et otsus oleks tsiviilhagi osas ebaõige.

Kahju hüvitamist põhjendav võlaõiguslik argumentatsioon ja viited vastavatele eraõiguse normidele puuduvad sageli nendes kohtuotsustes, kus süüdistatavale inkrimineeritavaks teoks on omastamine.

Teine grupp lahendeid käsitleb tsiviilhagiga seonduvat sama põhjalikult kui karistusõigusliku kaasuse keskmes oleva süüteo asjaolude hindamist. Näidetena võib tuua Tallinna

---

⁷ Tegemist on ohtu asetamise koosseisuga, mis kujutab endast teise inimese eluohtlikku või tema tervist raskelt kahjustada võivasse olukorda asetamist ja jätmist.

Ringkonnakohtu 22. veebruari 2007. a. otsuse kriminaalasjas nr 1-06-2342, Pärnu Maakohtu 30. jaanuari 2008. a. otsuse kriminaalasjas nr 1-07-14660 jt. Niisuguste lahendite alusel on võimalik uurida lähemalt ka seda, milliseid eraõiguslikke kahju hüvitamise põhimõtteid kriminaalasju lahendavad kohtud kohaldavad ja mil määral on vastavate normide kohaldamine sarnane ja millistes asjades erinev samade normide kohaldamisest tsiviilvaidlustes.

Ühe põhjaliku õigusliku argumenteerimise näitena võib tuua Viru Maakohtu 26. veebruari 2008. a. otsuse kriminaalasjas nr 1-07-10803. Tegemist oli süüdistatavate poolt toime pandud korduvate vargustega (süüdistus esitati KarS § 199 lg 2 punktide 4, 7, ja 8 ning § 424 järgi lühimenetluses). Tsiviilhagide õiguslik põhjendus on otsuses järgmine: "*Võlaõigusseaduse (VÕS) § 1043 kohaselt, teisele isikule (kannatanu) õigusvastaselt kahju tekitanud isik (kahju tekitaja) peab kahju hüvitama, kui ta on kahju tekitamises süüdi või vastutab kahju tekitamise eest vastavalt seadusele ning vastavalt VÕS § 1045 lg 1 p 5, kahju tekitamine on õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati kannatanu omandi või sellega sarnase õiguse või valduse rikkumisega.*

Vastavalt VÕS § 1050 lg 1, kahju tekitaja ei vastuta kahju tekitamise eest, kui ta tõendab, et ei ole kahju tekitamises süüdi, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti.

VÕS § 127 lg 1 ja lg 4 kohaselt, kahju hüvitamise eesmärk on kahjustatud isiku asetamine olukorda, mis on võimalikult lähedane olukorrale, milles ta oleks olnud, kui kahju hüvitamise kohustuse aluseks olevat asjaolu ei oleks esinenud. Isik peab kahju hüvitama üksnes juhul, kui asjaolu, millel tema vastutus põhineb, on kahju tekkimisega sellises seoses, et tekkinud kahju on selle asjaolu tagajärg (põhjuslik seos).

Lähtuvalt VÕS § 128 lg 1-3, hüvitamisele kuuluv kahju võib olla varaline või mittevaraline. Varaline kahju on eelkõige otsene varaline kahju ja saamata jäänud tulu. Otsene varaline kahju hõlmab eelkõige kaotsiläinud või hävinud vara väärtuse või vara halvenemisest tekkinud väärtuse vähenemise, isegi kui see tekib tulevikus, ning kahju tekitamisega seoses kantud või tulevikus kantavad mõistlikud kulud, sealhulgas mõistlikud kulud kahju ärahoidmiseks või vähendamiseks ja hüvitise saamiseks, muu hulgas kahju kindlaks tegemiseks ja kahju hüvitamisega seotud nõuete esitamiseks.

Vastavalt VÕS § 132 lg 1, asja hävimisest või kaotsiminekest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral tuleb maksta hüvitis, mis vastab uue samaväärse asja soetamiseks tehtavatele mõistlikele kulutustele. Kui asja väärtus oli hävimise või kaotsiminekku hetkel, võrreldes uue samaväärse asja väärtusega, oluliselt vähenenud, tuleb väärtuse vähenemist kahjuhüvitise määramisel mõistlikult arvestada.

VÕS § 136 lg 1 kohaselt, kahju tuleb hüvitada ühekordselt makstava rahasummana, välja arvatud juhul, kui vastavalt kahju iseloomule on mõistlik kahju hüvitamine perioodiliste maksetena."

Samas jätab otsuses soovida tsiviilhagi õigusliku põhjenduse seostatus faktiliste asjaoludega (miks kohus leiab, et antud konkreetsel juhul kuuluvad just nimetatud sätted kohaldamisele).

Kokkuvõttes tuleb märkida, et praktikat, mille kohaselt tsiviilhagi puudutav argumentatsioon puudub otsusest täielikult, ei saa eeltoodud Riigikohtu lahendi valguses ega ka kohtuotsuse õiguslikule põhjendatusele esitatavate nõuete seisukohast pidada õigeks. Ka kahju hüvitamist käsitlev osa kohtuotsuses peab vastama kohtuotsuse põhjendamise üldistele reeglitele. Otsuste motiveerimisel tuleks silmas pidada, et **kahju hüvitamise nõude aluseks ei ole VÕS § 127 jj** (need normid näevad ette kahju hüvitamise ulatuse), **vaid selleks on siiski kas**

lepingurikkumine (VÕS § 115) või delikt (VÕS § 1043 ja 1045), kuriteoga tekitatud kahju hüvitamise nõue põhineb reeglina deliktiõiguslikul koosseisul.

4.2. Kahju olemasolu ja suuruse kindlakstegemine

4.2.1. Varaline kahju (asjakahju) varavastaste süütegude korral

Varguse või röövimisega kannatanult ära võetud asjade väärtus ja ühtlasi ka tsiviilhagi rahuldamise tulemusena välja mõistetava kahjuhüvitise suurus määratakse kohtulahendis enamikel juhtudest süüdistusakti alusel. Konkreetse summa kindlakstegemisel on sageli väga suur roll kannatanu, vähemal määral ka süüdistatava ütlustel. On täheldatav, et näiteks asjakahju korral on ütluste kaal kuriteoasjades palju suurem kui samalaadsetes tsiviilasjades. Samuti ilmnes analüüsi käigus, et mõnel juhul piisab kannatanu ütlustele tuginemisest isegi siis, kui kannatanu poolt väidetud on ebatõenäoline ja vastuolus üldise mõistlikkuse põhimõttega.

Vastava näitena võib tuua **Harju Maakohtu 7. detsembri 2007. a. otsuse kriminaalasjas nr 1-07-7413**. Ühes talle inkrimineeritud episoodis pani süüdistatav toime röövimise, mille käigus võttis kannatanult ära käekoti koos selles olnud asjadega. Süüdistusakti järgi oli käekotis sularaha 150 000 krooni, 4000 eurot ja 140 USA dollarit ning lisaks veel 1200-kroonine Christian Diori siidrätt ja Versace rahakott dokumentidega. Kahju suuruseks oli kannatanu hinnangul kokku 216 892.40 krooni. Kahju suurust kinnitavaks tõendiks olid kannatanu ja tema sõbra ütlused (kannatanu selgitas ja sõber kinnitas, et 150 000 krooni oli äsja sõbralt saadud laenusumma auto ostmiseks; 4000 eurot oli väidetavalt teiselt sõbralt saadud raha jne). Süüdistatav vaidles seejuures tsiviilhagile ka vastu (viidates sellele, et nii suure rahasumma olemasolu rahakotis on tõendamata ja lisaks ka ebatõenäoline). Süüdistatav tunnistas kohtus, et rahakotis oli sularaha üldsummas umbes 45 000 krooni. **Maakohus mõistis kogu tsiviilhagi korras nõutud summa välja**. Tallinna **Ringkonnakohus** tegi samas asjas otsuse 17. märtsil 2008. a ning **leidis, et kahjuhüvitise vähendamine ei ole põhjendatud ja et maakohus on kahju suuruse õigesti kindlaks määranud**.

Samamoodi pidas **Pärnu Maakohus kriminaalasjas nr 1-06-6562** kannatanu ütlustele tuginedes tõendatuks kannatanult vargusega ära võetud mobiiltelefoni Siemens C62 väärtust 7000 krooni ja mõistis vastavas summas kahjuhüvitise süüdistatavalt välja. Kaitsja tugines apellatsiooniasjaolule, et kahju suurus on tõendamata, kuid ringkonnakohus leidis, et ei ole alust tõendeid teisiti hinnata. Ringkonnakohus märkis: "*Tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 65 kohaselt eseme väärtuseks loetakse selle harilik väärtus, kui seaduse või tehinguga ei ole ette nähtud teisiti. Eseme harilik väärtus on selle kohalik keskmine müügihind (turuhind). Kannatanu on ostuhinnaks nimetanud 7000 krooni ja apellatsioon ei sisalda endas fakte, mis annaksid aluse tuvastada, et omastatud mobiiltelefoni väärtus oleks olnud oluliselt väiksem või et kannatanu oleks eksinud telefoni hinna kajastamisel. Võlaõigusseaduse § 132 lg 1 kohaselt tuleb tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral maksta hüvitis, mis vastab uue samaväärse asja soetamiseks tehtavatele mõistlikele kulutustele. Kohtukolleegium leiab, et kannatanu poolt antud mobiiltelefoni maksumus 7000 krooni on vastavuses asja hariliku väärtusega.*"⁸ Samas ei kajastu lahendis see, kas tegemist oli uue telefoniga, sest vastavalt VÕS §-le 132 lg 1 lausele 2 on ka see üheks asjaoluks, millele tuginedes määratakse kindlaks kahju suurus.

⁸ Pärnu Maakohtu otsus on tehtud 7. märtsil 2008. a. ja Tallinna Ringkonnakohtu otsus 2. juunil 2008. aastal.

Kirjeldatud kaasuste (vt lisaks ka järgmist juhtumit) pinnalt jääb mulje, et kuriteohvrite mobiiltelefonid, riided ja aksessuaarid on keskmisega võrreldes väga hinnalised.

Teine küsimus seondub **kahju suuruse õigusliku kindlakstegemisega**: kas hüvitamisele kuulub äravõetud eseme väärtus või uue samasuguse soetamiseks tehtav kulu (VÕS § 132)? **Kriminaalasjas nr 1-07-1636 kohaldas Tallinna Ringkonnakohus oma 18. septembri 2007. a. otsuses**⁹ VÕS § 132 lõiget 1 ja märkis järgmist: "*Kuriteoga said parandamatult kahjustatud kannatanu särk, teksapüksid ja mobiiltelefon. Kohtule esitatud dokumentaalsetest tõenditest nähtuvalt oli särgi soetamismaksumus 4190 krooni, teksapükste soetamismaksumus 5290 krooni ja mobiiltelefoni soetamismaksumus 7590 krooni. Seega on omandi rikkumisest tulenev kahju 17 070 krooni. VÕS § 132 lg 1 kohaselt asja hävimisest või kaotsimineku tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral tuleb maksta hüvitis, mis vastab uue samaväärsse asja soetamiseks tehtavatele mõistlikele kulutustele. Kuivõrd on tõendatud, milline summa kulub parandamatult rikutud vara soetamiseks, tuleb 17 070 krooni J.K-lt kannatanu kasuks välja mõista.*"

Lisaks eelnevalt juba püstitatud küsimusele, kuivõrd saab kohus kahjuhüvitise suuruse määramisel tugineda üksnes kannatanu ütlustele juhul, kui viimase poolt väljendatu on keskmise inimese seisukohast võetuna ja tavapärase olukorraga võrreldes ilmselgelt ebamõistlik, on antud kaasuses ka muid õiguslikke küsimusi. Näiteks võib küsida, kas kannatada saanud mobiiltelefon oli uus ja juhul, kui tegemist oli kasutatud telefoniga, siis kas kohus on kahjuhüvitise suuruse määramisel arvestanud VÕS § 132 lg 1 lausega 2. Nimetatud norm sätestab, et kui asja väärtus oli hävimise või kaotsimineku hetkel, võrreldes uue samaväärsse asja väärtusega, oluliselt vähenenud, tuleb väärtuse vähenemist kahjuhüvitise määramisel mõistlikult arvestada. See tähendab, et **kui uue asja soetamiseks tehtud kulutused on mõistlikud, siis ei arvata VÕS § 132 lg 1 lause 2 alusel kahjuhüvitisest maha seda summat, mille võrra on uus asi vanast väärtuslikum**. Samas nn pealesunnitud rikastumise puhul ei pea kannatanu reeglina kandma osa kahjust.¹⁰ Kohus peab aga hindama seda, kas uue samaväärsse asja soetamiseks tehtavad kulutused on mõistlikud. Käesolevas kaasuses kohus seda teinud ei ole.

Eelnevaga haakub ka VÕS § 127 lõikes 5 väljendatud põhimõte, mille kohaselt kahju hüvitamise nõude rahuldamine ei tohi viia kannatanu rikastumiseni ehk olukorrani, kus kannatanu oleks pärast temale tekitatud kahju hüvitamist majanduslikult paremas olukorras kui ilma kahju tekitanud sündmuseta. Riigikohus on 25. oktoobri 2004. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-115-04 (p 26) selgitanud, et "*VÕS § 127 lg-st 5 [tuleneb] ka, et kasu mahaarvamine kahju hüvitisest ei või olla vastuolus kahju hüvitamise eesmärgiga. See tähendab, et kohus peab kaaluma, kas kannatanu suhtes on õiglane kasu mahaarvamine olukorras, kus kannatanul ei ole objektiivselt võimalik kasu saamist kahju hüvitamise käigus vältida.*"

Eespool juba viidatud **Viru Maakohtu 26. veebruari 2008. a. otsus kriminaalasjas nr 1-07-10803** paistis motiveerivas osas küll silma kahju hüvitamise õigusliku põhjendatusega, kuid sisulised põhjendused olid napid. Otsuses on võrdlemisi pealiskaudselt kirjeldatud neid faktilisi asjaolusid, mille põhjal kohus luges tema poolt viidatud kahju hüvitamise normid antud juhul kohaldatavaks. Iga episoodiga tekitatud kahju (esialgne) suurus tulenes süüdistusaktist. Vallasasjade varguse puhul tsiviilhageja kasuks välja mõistetava kahjusumma määramisel tugines kohus ühelt poolt süüdistusakti andmetele ja teiselt poolt süüdistatava omaksvõtule (näiteks T.R., K.S., korteriühistu O episoodid jt). Sel juhul märkis kohus

⁹ Tegemist on üldmenetluses tehtud lahendiga.

¹⁰ P. Varul, I. Kull. *et al.* Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2006, § 127, komm 4.12.

otsuses: "Süüdistatava omaksvõtuga on tõendatud kahju suurus ja põhjuslik seos süüdistatava tegevuse ja kahju tekkimise vahel. Süüid välistavaid asjaolusid süüdistatav ei nimetanud."

N.Š. episoodis väitis kannatanu, et temalt varastatud eseme väärtus oli 3000 krooni, süüdistatav aga sai selle müügist oma ütluste kohaselt 2000 krooni. Kohus rahuldab hagi osaliselt ja mõistis välja 2000 krooni. Kuid näiteks aiandusühistu J episoodis kohus kahjuhüvitist ei vähendanud, kuigi süüdistatav väitis, et varastatud eseme müügist sai ta vähem raha kui selle väärtus. Mõlemal juhul oli tegemist rauast esemete müügiga kokkuostupunkti – esimesel juhul oli varastatud esemeks rauast vagonett, teisel juhul väravapostid. Seega arvestas kohus kahjuhüvitise määramisel sisuliselt kahte asjaolu: kannatanu poolt avaldatud asja väärtust ja süüdistatava poolt selle müügist saadud väidetavat tulu.

Kui esines lahknevus süüdistatava ütluste ja süüdistusakti vahel, kontrollis kohus konkreetset episoodi ja juhul, kui vastava eseme vargus kinnitust ei leidnud, vähendas vastavalt välja mõistetavat kahjusummat (näiteks M.L. ja N.Z. episoodid).

N.Z. episoodis vaidlesid süüdistatavad vastu lõhutud akna vahetuseks väidetavalt kulunud summale. Süüdistatavad leidsid, et akna taastamiseks nõutav summa on liiga suur. **Kohus asus seisukohale, et summa ei ole iseenesest liiga suur, kuid kannatanu ei ole tõendanud, et ta akna taastamiseks üldse midagi kulutas.** Oma seisukohta motiveeris kohus järgmiselt:

"Kohus leiab, et kannatanu nimetatud summa 5000 krooni pakettakna vahetuse kulu on põhjendatud, kuna vastavalt VÕS § 127 lg 1 kohaselt tuleb kannatanu asetada kahju hüvitamise läbi samasugusesse olukorda kui kahju ei oleks põhjustatud. VÕS § 132 lg 1 tuleb asja hävimise või kaotsimineku korral maksta hüvitist, mis vastab uue samaväärse asja soetamiseks tehtavale mõistlikule kulutusele.

Kannatanu ütlustest selgub, et maja, mille akna süüdistatavad lõhkusid, oli uus ja selles veel ei elatud. Kannatanul oli plaanis sisse kolida, maja oli sisustatud mööbli ja muu sisustusega, kuid selles ei elatud. Seega järeldab kohus, et tegemist oli praktiliselt uue pakettaknaga, mille väärtus võrreldes soetusväärtusega ei olnud vähenenud. Et kannatanul oli õigustatud huvi säilitada veel kasutusse võtmata majal uus ja vastehitatud välimus, on põhjendatud terve akna vahetus, mitte olemasoleva taastamine. Seega on põhjendatud ka süüdistatavatelt akna vahetamisega seotud kulude väljamõistmine uue akna maksumuses koos akna vahetamiseks tehtud kulutustega. Kannatanu kulude suuruse tõendamiseks ei ole aga kohtule esitatud ühtki tõendit peale kannatanu ütluste, et ta tegi ühe firmaga barteri, osutas neile vastutasuks teenuse. Süüdistatavad vaidlevad akna vahetamise kulude üle. Kohus leiab, et kannatanu ei tõendanud piisavalt kahju suurust."

Seega leidis kohus, et kahju suuruse saab põhimõtteliselt lugeda tõendatuks vaid juhul, kui kannatanu suudab esitada tõendi selle kohta, et ta tõesti tegi vastavas summas kulutusi akna vahetamiseks.

Riigikohtu tsiviilkolleegium on 24. septembri 2007. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-75-07 ja 21. detsembri 2005. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-139-05 märkinud, et asja kahjustamise korral on kannatanul VÕS § 132 lõike 3 järgi õigus nõuda asja kordategemise kulude hüvitamist ka enne asja kordategemist. Teisena nimetatud tsiviilasjas oli vaidlus muu hulgas ka selle üle, kas isikul on õigus nõuda kahju hüvitamist enne asja kordategemist. **Tsiviilkolleegium leidis, et kahju hüvitamise nõude olemasolu ja selle rahuldamine ei sõltu sellest, kas kannatanu on hävinenud asja asemel muretsenud uue asja või siis kahjustatud asja taastanud.** Käsitletavas kriminaalasjas luges kohus küll tõendatuks, et süüdistatavad lõhkusid akna ja et selle asemele oleks vaja olnud panna uus aken, kuid kuna kannatanu ei esitanud tõendeid, mis oleks kinnitanud seda, et ta realselt ka uue akna eest

maksis, jättis kohus kahjuhüvitise välja mõistmata. Seega ei ole viidatud Viru Maakohtu otsus kooskõlas Riigikohtu tsiviilkolleegiumi poolt VÕS § 132 lõikele 3 antud tõlgenduse ega seaduse eesmärgiga.

Mõnevõrra ebaselgelt on kahju suuruse tõendamisnõuded esitatud ka **Harju Maakohtu 12. juuni 2008. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-06-10103**. Tegemist oli juhtumiga, kus süüdistatav viis ilma abikaasa nõusolekuta ja ühisvara jagamata ära teatud osa ühisvarast (köögimööbli, vannitoa ja magamistoa sisustuse ja mõned aias kasvavad taimed). Kannatanu hindas kahju suuruseks 300 000 krooni ning esitas vastavas summas tsiviilhagi. Kahju suurust tõendavateks dokumentideks olid osaliselt uute asjade soetamiseks tehtud kulutusi kinnitavad dokumendid ja osaliselt hinnapakkumised. Kohus märkis otsuses veidi eksitavalt, et hüpoteetilise hinnapakkumise järgi ei ole võimalik tekitatud kahju hüvitada, kui on olemas asja taastamise reaalseid kulutusi kinnitavad tõendid. Nagu eespool märgitud, ei pea tsiviilkohtu praktika kohaselt kahju hüvitamise kohustuse tekkimiseks kulutused juba tingimata olema realselt tehtud, seega **on hinnapakkumise järgi põhimõtteliselt võimalik kahju tõendatuks lugeda**. Kui aga ühe ja sama asja kordategemiseks on realselt tehtud kulutusi ja esitatakse veel ka hinnapakkumine, mille summa ületab realselt tehtud kulutusi, siis **peaks kohus hindama, kas tehtud kulutuste ja pakkumise hinnavahe on käsitletav kahjuna õiguslikus mõttes – kas tegemist on mõistlike kulutustega VÕS § 132 lg 1 tähenduses**. Asjaolu, et neid kulutusi ei ole veel tehtud, ei oma kulutuste mõistlikkuse hindamisel tähtsust.

Pärnu Maakohtu 6. märtsi 2007. a. otsus kriminaalasjas nr 1-06-8477 käsitles süüdistatavate poolt vargusega tekitatud kahju hüvitamist.

Ühe kannatanu poolt esitatud tsiviilhagi jättis esimese astme kohus läbi vaatamata, kuna tsiviilhageja, vaatamata kohtu taotlusele, ei esitanud dokumentaalseid tõendeid selle kohta, millise meetodikaga ta kahju arvutas ja millistel alustel tema poolt kahjuna nõutud kulutus maksjale tekkisid. Kohus oli seisukohal, et kui renditasu ühe päeva eest oli rendilepingu kohaselt 1062 krooni, siis arvestades seda, et tõstuk oli kadunud veidi üle kahe kuu, tulnuks kannatanul maksta rendileandjale oluliselt väiksem summa. Ja kui maksti rohkem, siis oleks kannatanu pidanud enammakstud summa rendileandjalt tagasi nõudma. Neile küsimustele ei olnud kohtu põhjenduste kohaselt võimalik antud menetluse käigus kannatanult vastuseid saada. **Kohus mõõnis, et tsiviilhageja on kuriteo tagajärjel materiaalselt kahju saanud, kuid asja objektiivse lahendamise huvides jättis kohus tsiviilhagi läbivaatamiseks tsiviilkohtumenetluse korras.**¹¹ Samas sätestab VÕS § 127 lg 6, et juhul, kui kahju tekitamine on kindlaks tehtud, kuid kahju täpset suurust ei saa kindlaks teha, otsustab hüvitise suuruse kohus. Käesolevas kaasuses olid kahju suuruse tuvastamiseks vajalikud asjaolud siiski teada, mistõttu kohtul oleks analüüsi autori arvates olnud võimalik vastav (tsiviilhageja poolt nõutava summaga võrreldes väiksem) summa kindlaks määrata.

Just varavastaste kuritegude kohtuasjade analüüsi pinnalt tekib **küsimus tõendite olemusest ja tähendusest kahes erinevas menetlusliigis**. KrMS § 60 lg 1 kohaselt tugineb kohus kriminaalasja lahendamises asjaoludele, mis ta on tunnistanud tõendatuks või üldtuntuks. Sama paragrahvi teise lõike järgi on tõendus kohtul tõendamise tulemusena kujunenud veendumus, et tõendamiseseme asjaolud on olemas või puuduvad. Vastavalt KrMS § 63 lõikele 1 **on tõend kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu ja tunnistaja ütlus, eksperdiarvamus, eksperdi antud ütlus ekspertiisiakti selgitamisel, asitõend, uurimistoiming, kohtuistung ja jälitustoiming protokoll või muu dokument ning foto**

¹¹ Tsiviilhagi läbivaatamata jätmise probleemide kohta vaata lähemalt käesoleva analüüsi alajaotusest 4.5.

või film või muu teabesalvestis. Tõendeid puudutav regulatsioon sisaldub ka TsMS-s ja § 229 lg 1 kohaselt on tõendiks tsiviilasjas igasugune teave, mis on seaduses sätestatud protsessivormis ja mille alusel kohus seaduses sätestatud korras teeb kindlaks poolte nõudeid ja vastuväiteid põhjendavad asjaolud või nende puudumise, samuti muud asja õigeks lahendamiseks tähtsad asjaolud. Hagimenetluses kasutatavate võimalike tõendite loetelu näeb ette sama paragrahvi teise lõike esimene lause: **tõendiks võib olla tunnistaja ütlus, menetlusosalise vande all antud seletus, dokumentaalne tõend, asitõend, vaatlus ning eksperdiarvamus.** Alates 1. jaanuarist 2006 kehtima hakanud TsMS kohaselt ei ole enam tõendiks poole ütlus, mis ei ole antud vande all. TsMS eelnõu seletuskirja kohaselt *“[ei ole] poole või kolmanda isiku vandeta antud seletused vaidluse eseme ja aluse kohta tõendid selle mõiste kitsamas tähenduses. Poole või kolmanda isiku vandeta antud seletused võib jagada ühelt poolt faktiväideteks ja teiselt poolt õiguslike või faktiliste asjaolude selgitusteks, milledest faktiväited on väited faktiliste asjaolude olemasolu või puudumise kohta ja mis vajavad ise tõendamist.”* Seega tekib küsimus, kas ja millistel tingimustel võib kriminaalasja lahendav kohus lugeda tsiviilhagis nimetatud kahju tõendatuks vaid menetlusosaliste ütlustele tuginedes.

4.2.2. Varaline kahju kelmuse korral

Eraldi probleemiks on analüüsi autori arvates kahju hüvitamise tsiviilõiguslike põhimõtete kohaldamine kelmuse korral. Ühe näitena võib siin tuua **Tartu Maakohtu 28. veebruari 2008. a. otsuse kriminaalasjas nr 1-07-5342.** Süüdistatavat süüdistati KarS § 209 lg 2 punktide 1, 2 ja 3 järgi kelmuses. Kohus tegi süüdimõistva otsuse ja rahuldaskas ka tsiviilhagi ning mõistis tsiviilhageja kasuks VÕS § 1043, 1045 lg 1 p 5 ja KrMS § 310 lg 1 alusel välja 450 000 krooni.

Inkrimineeritav tegu seisnes A.S.-le kuuluva korteri müügi korraldamises süüdistatavale. Teo asjaolud olid järgmised. Süüdistatav tuli koos eeluurimisel tuvastamata isikuga notari juurde ja seal jäeti notarile mulje, et süüdistatavaga kaasas olnud isik on A.S. ehk korteriomaniik. Selleks kasutati A.S.-i isikutunnistust. Süüdistuse kohaselt peteti sellega notarit, kes tõestas korteriomandi müügi- ja asjaõiguslepingu, mille alusel kanti süüdistatav kinnistusraamatusse korteri uue omanikuna. Kelmuse tulemusena kandis kahju A.S. ja sai kasu süüdistatav, kes omandas kannatanu korteri. Kohus leidis, et süüdistatav sai kuriteo tulemusena varalist kasu suures ulatuses. Tsiviilhagis nõudis kannatanu A.S., et süüdistatav hüvitaks talle 450 000 krooni. Kahju suuruse määramisel tugines tsiviilhageja korteri turuhinnale, võttes arvesse ka asjaolu, et korter vajab remonti. Samuti kinnitas korteri väärtust kannatanu öde, kes andis ütlusi tunnistajana.

Korter, mis kannatanult välja peteti, oli asja arutamise ajaks süüdistatava poolt võõrandatud esmalt süüdistatavale endale kuulunud äriühingule ja hiljem järgmisele äriühingule, mille seos süüdistatavaga käesoleva analüüsi aluseks olevatest dokumentidest ei nähtu (kohtuotsustest ei ilmne, et seda küsimust oleks uuritud või hinnatud). Samuti ei ole täpsemalt kirjeldatud korteri edasiste võõrandamistingutega seotud asjaolusid.

Seega oli tsiviilõiguslikust vaatepunktist kujunenud olukord, kus korter oli kinnistusraamatusse kantud kolmanda isiku nimele, kuid ei olnud selge, kas kannatanul võis olla näiteks mingeid nõudeid selle isiku vastu, kes korteri oli omandanud või üldse mingeid muid nõudeid kolmandate isikute vastu.

Võrdluseks võib siinkohal tuua Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11. mai 2005. a. otsuse tsiviilasjas nr 3-2-1-41-05 ja 25. aprilli 2006. a. otsuse tsiviilasjas nr 3-2-1-27-06. Nimetatud asjades vaidlesid pooled juhatuse liikme poolt osahingule kahju tekitamise üle ning

Riigikohtu seisukoha kohaselt tuleb kahju hüvitamise nõude puhul arvestada seda, kui isikul on või oli kõrvuti rikkuja vastu suunatud kahju hüvitamise nõudega võimalus nõuda kolmandalt isikult tagasi rikkumise tõttu tema poolt tasuta või muul viisil õigusliku aluseta üleantu tagastamist ning **kahjuna saab olla vaadeldav vaid see osa väidetavast kahjust, mille võrra hageja tagasinõudeõiguse väärtus on kahjuna nõutavast summast väiksem.**

Nimetatud tsiviilkolleegiumi lahenditele on oma 28. jaanuari 2008. a. otsuses kriminaalasjas nr 3-1-1-60-07 viidanud ka Riigikohtu kriminaalkolleegium. Tegemist oli KrK § 148¹ lg 2 ja 10 alusel kvalifitseeritud maksukuriteo menetlusega. Viidatud otsuse punktis 54 märkis Riigikohus: "*Otsustamaks deklareerimiskohustust rikkunud äriühingu juhatuse liikme vastu esitatud riigi kahjunõude põhjendatuse üle, tuleb muu hulgas tuvastada nii varjatud maksukohustuse sissenõutavus selle tekkimise ajal kui ka see, et maksunõude täitmine ei ole maksunõude ilmsikstulekul enam täielikult või osaliselt võimalik (näiteks äriühingust maksumaksja lõppemise, tema maksevõimetuse või maksuvõla aegumise tõttu). Enne, kui on selgunud, et riigil ei õnnestu maksuvõlga (sh intressivõlga) äriühingust maksumaksjalt täielikult või osaliselt sisse nõuda, puudub alus rääkida riigil tekkinud kahjust.*"

Ülalviidatud kelmuse kaasuse raames ja eeldades, et kahju hüvitamise põhimõtted on sarnased, võib enne tsiviilhagi rahuldamist olla vajalik teha selgeks, **kas korteri võõrandamise tehingud kehtivad ning kas korterit oleks võimalik tagasi nõuda.** Seega hindab kohus tsiviilasjades esimeses järjekorras seda, kas vara saaks tagasi nõuda ja kui see on võimalik, siis jäetakse kahju hüvitamise nõue rahuldamata, kuna kahju ei ole tekkinud. Kuriteoasjade kohtupraktikast nähtub, et esmalt tehakse kindlaks, kas süüdistatav pani toime teo, mis talle süüks arvatakse ja kui kelmus leiab tuvastamist, lähtutakse eeldusest, et kahju tekkimine on tõendatud sisuliselt sellega, et süüdistatava varaline kasu kui koosseisuline tunnus on tuvastatud.

Tuleb aga silmas pidada, et KarS § 209 kohaselt on kelmus karistusõiguslik koosseis, kus **teole pole iseloomulik mitte kolmandal isikul kahju tekkimine, vaid teo toimepanija varaline kasu.** Samas märgitakse KarS-i kommentaarides, et kelmuse tulemusel tekib kannatanul siiski ka varaline kahju, sest tegemist on varalise kasu pöördküljega – süüdlane saab varalist kasu just sel viisil, et kannatanu aktiiva väheneb.¹² Kahju tuvastamisel lähtutakse üldsaldopõhimõttest ja selle kohaselt on kahjuga tegemist juhul, kui lõppsaldo on negatiivne ja varakäsitusele järgnenud väljaminek jääb suuremaks kui varakäsitusele järgnenud sissetulek.¹³ Samale seisukohale on asunud oma varasemates lahendites ka Riigikohtu kriminaalkolleegium.¹⁴ Ka Saksa StGB § 263 sätestab kelmuse koosseisu analoogselt KarS-iga.¹⁵ Põhimõtteliselt kordavad ka StGB kommentaarid printsipi, et varaline eelis, mille teo toimepanija saab kuriteo kaudu, peaks üldiselt moodustama ka kannatanu varalise kahju.¹⁶ Samuti märgitakse kommentaarides, et kahju kindlaks tegemise seisukohast on oluline varaline seis enne ja pärast käsitust, edasised arengud ei oma tähendust.¹⁷

¹² J. Sootak, P. Pikamäe. Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn 2004, § 209 komm. 15.1.

¹³ J. Sootak. Varavastased süüteod. Tallinn, 2003, lk 149.

¹⁴ Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 26. mai 1998. a. otsus nr 3-1-1-70-98 ja 5. jaanuari 2001. a. otsus nr 3-1-1-124-00.

¹⁵ StGB § 263 sätestab: "Wer in der Absicht, sich oder einem Dritten einen rechtswidrigen Vermögensvorteil zu verschaffen, das Vermögen eines anderen dadurch beschädigt, dass er durch Vorspiegelung falscher oder durch Entstellung oder Unterdrückung wahrer Tatsachen einen Irrtum erregt oder unterhält..."

¹⁶ Lackner/Kühl. StGB, 26. Auflage 2007, § 263, Rn 32.

¹⁷ *Ibid*, Rn 53.

Seega peaks karistusõigusliku loogika kohaselt kelmusega tekitatud kahju tõendamiseks piisama sellest, et vara on faktiliselt kannatanu vara hulgast välja läinud ja kannatanu ei pea selle kohaselt tegema täiendavaid jõupingutusi, et saada vara tagasi kolmandatelt isikutelt. Tegemist on olukorraga kus eraõiguse ja karistusõiguse põhimõtete ning reguleerimiseesmärkide kollisiooni tõttu võib tõusetuda küsimus kahju hüvitamise instituudi teatava karistusõigusliku modifitseerimise vajadusest. Ühelt poolt ei saa muidugi lugeda õigeks, et kriminaalasjas oleks kahjuna käsitletav miski, mida tsiviilõigus kahjuna ei käsitle. Samas tekib küsimus, kuivõrd õiglane on see, kui kuriteos kannatanul lasub võrdlemisi ulatuslik tõendamiskoormis tuvastamiseks, et tal ei ole võimalik vastavat asja tagasi nõuda ehk et ta on kaotanud tagasinõude õiguse või et seda ei eksisteerigi. Kuna tegemist ei ole koosseisulise kahjuga, mille peab tõendama riik süüdistuse kaudu, siis lasub kahju tekkimise tõendamise kohustus antud juhul kannatanul kui hagejal.

Täiendavalt tuleks käsitletava kaasuse kohta märkida seda, et 3. septembril 2008. a. tegi asjas otsuse ka Tartu Ringkonnakohtus, kes jättis maakohtu otsuse jõusse. Tsiviilhagi asjaolusid apellatsioonimenetluses ei käsitletud.¹⁸

Kokkuvõttes on tegemist probleemse valdkonnaga, kus võib esineda vajadus uute lahenduste järele. Märgitakse ju ka karistusõiguses, et varaline kasu ja kannatanul tekkiva kahju täielikku samasust ei saa alati eeldada.¹⁹

4.2.3. Varaline kahju (isiku- ja asjakahju) tervisekahjustuse tekitamisega seotud süütegude korral

Tallinna Ringkonnakohtu 18. septembri 2007. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-07-1636 kohaldas kohus VÕS § 130 lõiget 1, mille kohaselt isiku tervise kahjustamisest või talle kehavigastuse tekitamisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral **tuleb kahjustatud isikule hüvitada kahjustamisest tekkinud kulud, sealhulgas vajaduste suurenemisest tekkinud kulud, ning täielikust või osalisest töövõimetusel tekkinud kahju, sealhulgas sissetulekute vähenemisest ja edasiste majanduslike võimaluste halvenemisest tekkinud kahju.**

Kuigi nimetatud otsus sisaldab rohkesti viiteid võlaõigusseaduse kahju hüvitamist reguleerivatele sätetele, jätab kohtuotsuse sisuline argumentatsioon soovida. Süüdistatava poolt toime pandud tegu kvalifitseeriti KarS § 118 p 1 ja 2 järgi raske tervisekahjustuse tekitamisena (kannatanu pekmine). Kohus märkis, et vaieldamatult oli kannatanu pärast tema suhtes toime pandud kuritegu ja raskete tervisekahjustuste saamist sunnitud kulutama täiendavaid summasid rehabilitatsioonile. Kriminaalasjas tõenditena esitatud arvete kohaselt on kannatanu tasunud massaaži eest kokku 22 500 krooni. Kohus mõistis nimetatud summa süüdistatavalt kannatanu kasuks välja. Käesoleval juhul oleks kohus analüüsi autori arvates pidanud otsuses hindama, mis liiki massaažiga oli tegemist ja kas see oli käsitletav ravikuluna või siis vajaduste suurenemisest tekkinud kuluna. Iseenesest võib muidugi eeldada, et sellised protseduurid võivad kannatanu tervise taastamiseks olla vajalikud, kuid seda tuleks otsuses ka

¹⁸ Teatavat küsitavust tekitab antud kaasuses teo kvalifitseerimise seisukohast asjaolu, et kohtud on petetud isikuna käsitletud eelkõige notarit, kelmus enesekahjustusdeliktina aga eeldaks eelkõige kannatanu petmist (ning tüüpjuhtumite korral ka kannatanu enda poolt tehtud varakäsitust). Kohtulahenditest ei ilmne aga kuigi täpselt ID-kaardi süüdistatava valdusesse sattumise asjaolud. Seisuga 16.10.2008 nähtub KIS-ist ka kassatsioonkaebuse esitamine antud asjas.

¹⁹ J. Sootak. Varavastased süüteod. Tallinn, 2003, lk 149.

põhjustada. VÕS kommentaarides on vajaduste suurenemisest tulenevate kulutuste näidetena toodud kulutused erinevatele meditsiinilistele abivahenditele (prillid, proteesid vmt), põetaja või muu taolise abilise palkamiseks tehtud kulud, aga ka näiteks kodu ümberkujundamiseks vajalikud kulutused (ümberehitused invaliidistumise tagajärgede ületamiseks jmt).²⁰

Sageli hõlmab kuriteoga tekitatud kahju nii isiku- kui ka asjakahju. Alljärgnevalt on mõningaid selliseid kaasuseid ka analüüsitud.

Tallinna Ringkonnakohtu 22. veebruari 2007. a otsus kriminaalasjas nr 1-06-2342 käsitleb tervisekahjustusega tekitatud isikukahju ja osaliselt ka asjakahju väljamõistmist. Süüdistatavale inkrimineeriti 3 kuriteoepisoodi, mis kvalifitseeriti KarS § 121 ja § 263 punktide 1 ja 2 alusel ja mis seisnesid teise inimese tervise kahjustamises (löömine, peksmine ja valu tekitanud muu kehaline väärkohtlemine). Süüdistuse kohaselt lõi süüdistatav kannatanut esmalt puuhaluga vastu vasakut kätt, seejärel tulise panni ja puuhaluga pea ja keha piirkonda. Rünaku tagajärjel tekitati kannatanule näo ja nina põrutus, ninaluude nihketa murd, põrutushaav mõlemale kulmule, pindmine ninahaav, verevalum parema silma laugudele, II astme põletus paremale küünarvarrele, nahaalused verevalumid mõlemale õlavarrele, paremale labakäele, vasaku käe II sõrmele, paremale reiele ja põlvele ning nahamarrastus parema hüppeliigese piirkonda.

Nimetatud lahendis on viidatud paljudele VÕS normidele, millest osa on üldise iseloomuga ega ole nõude aluse ega ka ulatuse määramisel esmase tähendusega (näiteks VÕS § 7 lg 1, mis kehtestab mõistlikkuse põhimõtte). Tsviilhagi osas märkis ringkonnakohus, et kriminaaltoimiku materjalide kohaselt esitas kannatanu kohtueelses menetluses **tsiviilhagi varalise kahju (kulutuste) hüvitamiseks summas 11 255 krooni**. See nõue koosnes:

- saamata jäänud puhkusetasust (5154.- krooni),
- esmaabivahenditest (782.- krooni),
- raviprotseduuridest (360.- krooni),
- puuderkreemist sinikate peitmiseks (520.- krooni),
- deformeerunud panni väärtusest (350.- krooni), pliidi mittetöötavast reguleerimisnupust (379.- krooni), plekkidega pluusi maksumusest (650.- krooni),
- transpordikulust (700.- krooni) ja
- õigusabikuludest (2360.- krooni).

Kohus leidis, et õigusabikulud rahuldamisele ei kuulu, sest esiteks puuduvad kriminaaltoimikus tasumist tõendavad dokumendid ning teiseks on nõutav summa menetluskulu, mitte kuriteoga tekitatud kahju.

Samuti jättis kohus tsviilhagi rahuldamata transpordikulude osas, kuna leidis, et kannatanu ei ole oma nõuet piisavalt tõendanud. Ka deformeerunud panni, määrdunud pluusi, mittetöötava pliidinupu ja puuderkreemi hüvitamise nõuet ei pidanud ringkonnakohus mõistlikuks, sest *"võimatu on kindlaks teha, mis ajal need esemed olid soetatud, milline oli nende maksumus, milline oli nende väärtus pärast õigusvastast rünnet ja millisel määral on neid esemeid võimalik praegu kasutada. Kohtukolleegium ei pea ka mõistlikuks puuderkreemi soetamise maksumuse hüvitamist, sest kohtukolleegium ei ole veendunud nii hinnalise puuderkreemi soetamise vajalikkuses."*

²⁰ P. Varul, I. Kull. *et al.* Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2006, § 130, komm 4.1.

Kannatanu poolt esitatud esmaabivahendite arvet koos vastava kaardimaksekviitungiga (summas 190 krooni) ei võtnud kohus tõendina arvesse, sest nende rekvisiitidel ei selgunud, kas ost sooritati enne või pärast kuriteo toimepanemist, s.o. 8. juulit 2004. a. Ülejäänud 592.10 krooni osas pidas kohus esmaabivahenditele kulutatud summat põhjendatuks.

Kannatanule seoses haigestumisega vähemakstud töötasu ja puhkuseraha aktsepteeris kohus tõendatud kahjana ja mõistis need kannatanu kasuks välja.

Kui kahju tekkimine kannatanul ja muud kahju hüvitamise kohustuse olemasoluks vajalikud asjaolud on tõendatud, kuid ei ole võimalik määrata kindlaks kahju täpset suurust, kohaldatakse tsiviilasjades VÕS § 127 lõiget 6 – sel juhul määrab kahjuhüvitise suuruse kohus. **Kui asjaoludest tulenevalt on selge, et kahju tekkis, siis ei saa see, et kannatanul ei õnnestu kahju täpset suurust tõendada, olla kahju hüvitamisest keeldumise alus.**

Puuderkreemi väärtuse hüvitamata jätmise puhul ei ole selge, millistest kaalutlustest kohus täpsemalt lähtus. Üks võimalus on, et tulenevalt teost ja sellega põhjustatud tagajärjest leidis kohus, et puuderkreemi ostmiseks tehtud kulutus ei olnud põhjuslikus seoses kahju põhjustamisega. Sel juhul tulnuks otsuses põhjendada, millise loogilise arutluskäigu tulemusena kohus sellisele järeldusele jõudis (näiteks et peksmine ei põhjustanud kannatanule varjamist vajavaid hematoome).²¹ Kui kohus leidis, et kreemi oli iseenesest küll vaja, kuid sellele kulutatud summa oli ebamõistlikult suur, siis tulnuks kohtul välja mõista mõistlik summa ning põhjendada, miks vastavat summat tuleb pidada mõistlikuks (VÕS § 128 lg 3 kohaselt on otsese varalise kahjana muu hulgas käsitletavad ka kahju tekitamisega seoses kantud või tulevikus kantavad **mõistlikud** kulud).

Kriminaalasjas nr 1-07-14660 mõistis **Pärnu Maakohus 30. jaanuari 2008. a. otsusega** süüdistatavalt kannatanu kasuks välja alljärgneva varalise kahju:

- **kulutused hambaravile** (sh hambaproteesidele);
- **transpordikulud** (transport oli kõigepealt vajalik esmaabi saamiseks, hiljem ka arsti juures käimiseks)

Seejuures mõistis kohus kahjana välja ka tulevased kulutused hambaravile (st ka sellised kulutused, mida kannatanu ei olnud otsuse tegemise ajaks realselt veel teinud). Niisugune käsitus on kooskõlas Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsuses väljendatud põhimõttega, et kulutus ei pea kahju hüvitise väljamõistmise hetkeks tingimata olema juba kannatanu poolt tehtud (RKTKo 3-2-1-75-07).

Süüdistatava poolt toime pandud tegu oli kannatanu peksmine, mis kvalifitseeriti KarS § 263 punktide 1 ja 4 järgi avaliku korra raske rikkumisena. Varalise kahju suurus, mida kannatanu tsiviilhagi korras nõudis, oli 343 405 krooni. Kohus põhjendas kooskõlas õigusliku argumentatsiooni reeglitega kahju hüvitamise kohustuse olemasolu: "*VÕS § 1043 sätestab, et teisele isikule (kannatanule) õigusvastaselt kahju tekitanud isik (kahju tekitaja) peab kahju hüvitama, kui ta on kahju tekitamises süüdi või vastutab kahju tekitamise eest vastavalt seadusele. Kahju hüvitamise eesmärk on VÕS § 127 lg 1 kohaselt kannatanu asetamine olukorda, mis oleks võimalikult lähedane olukorrale, milles ta oleks olnud, kui kahju hüvitamise aluseks olevaid asjaolusid ei oleks olnud. VÕS § 128 lg 3 järgi hõlmab otsene varaline kahju ka kahju tekitamisega tulevikus kantavaid kulusid. VÕS § 130 lg 1 sätestab, et isiku tervise kahjustamisest tekkinud kahju hüvitamise kohustuse olemasolu korral tuleb kahjustatud isikule hüvitada kahjustamisest tekkinud kulud. VÕS § 137 lg 1 näeb ette, et kui*

²¹ Arvestades ülalkirjeldatud asjaolusid ei ole ilmselt siiski võimalik väita, et süüdistatava teo tulemusena kannatanul üldse mingeid hematoome ei tekkinud.

mitu isikut vastutavad samal või erinevatel alustel kolmanda isiku suhtes viimasele tekitatud sama kahju eest, vastutavad nad hüvitise maksmise eest solidaarselt. Solidaarvõlgnike suhte võlausaldajaga (kriminaalmenetluses kannatanuga) määratleb VÕS § 65 lg 1 - kui mitu isikut peavad täitma kohustuse solidaarselt (solidaarvõlgnikud), võib võlausaldaja nõuda kohustuse täielikku või osalist täitmist kõigilt võlgnikelt ühiselt või igaiühelt või mõnelt neist."

Kohus analüüsis eraldi ka teo õigusvastasust, kahju olemasolu kinnitavaid tõendeid ning põhjuslikku seost teo ja kahju vahel. Antud asja vaatas apellatsioonimenetluses läbi ka Tallinna Ringkonnakohus ja jättis maakohtu otsuse täies ulatuses jõusse. Ringkonnakohus märkis 29. aprilli 2008. a. otsuses, et: "*tsiviilhagi puudutavas osas on maakohtu otsus õiguslikult põhjendatud. Maakohus on andnud tuvastatud faktilistele asjaoludele paralleelselt nii karistusõigusliku kui ka tsiviilõigusliku hinnangu, näidates ära õigusnormid, mis moodustavad kannatanu nõude rahuldamise materiaalsoõiguslik alus.*" Ringkonnakohus lükkas otsuses VÕS § 128 lõikele 3 tuginedes ümber ka apellatsioonkaebuses väljendatud seisukoha, et kahjuna saab välja mõista vaid selliseid kulutusi, mis on juba realselt tehtud.²²

Harju Maakohtu 22. mai 2008. a. otsus kriminaalasjas nr 1-07-14992 käsitles kannatanule KarS § 422 lg 1 järgi kvalifitseeritava teoga (mootorsõiduki juhi poolt liiklusnõuete rikkumine, kui sellega on ettevaatamatusest tekitatud inimesele raske tervisekahjustus) tekitatud kahju hüvitamist. Ka antud kaasuses oli tegemist nii isiku- kui asjakahjuga.

Kriminaalasjas oli kaks kannatanut, kannatanu O.K. esitas tsiviilhagi **90 000 krooni** suuruses summas ja nõudis alljärgneva varalise kahju hüvitamist:

- **84 000 krooni saamatajäänud tulu.** Tsiviilhagi põhjenduste kohaselt tekkisid kannatanul avarii tagajärjel tervisekahjustused ning talle määrati esialgu 100% ja hiljem 80% töövõime kaotus. O.K. väitel sai temast invaliid ning tal puudus võimalus leida oma haridusele (automaatse elektriside tehnik) vastavat tööd. Vahetult enne avariid, 2007. a. novembris, registreeris ta ennast füüsilisest isikust ettevõtjana. Ettevõtlus oli just hakanud toimima. Kannatanule määrati küll ka pension summas 2 278 krooni, kuid tema väidete kohaselt ei hüvitanud see tema professionaalse arengu võimaluste kaotusi. Samuti ei olnud tal võimalik töötada sama intensiivselt ja sarnase tasu eest kui tervena, tal puudus võimalus end professionaalselt täiendada. Peaaegu 2 aasta jooksul, so kuni 01.07.2007 ei saanud kannatanu reageerida olmeelektronika remondi kojukutsetele, kuna avarii purunes tema auto ja tal puudus liikumisvahend. O.K. leidis, et ta kaotas avarii tõttu vähemalt 3 000 krooni igakuisest sissetulekust. Kuna avariist on möödunud juba 28 kuud, siis on varaline kahju seoses sissetuleku vähenemisega vähemalt 84 000 krooni.
- **6000 krooni otsene varaline kahju,** mis tekkis seoses sõiduki hävimisega. Hagiavalduse põhjenduste kohaselt sai O.K. sõiduki eest hüvitist aasta möödumisel avariist. Hüvitise suurus oli 8 000 krooni, kuid sellest ei piisanud teise töökorras sõiduki soetamiseks. Tema sõiduk oli enne avariid heas korras ja läbinud tehnolevaatuse. Hageja leidis, et samaväärse sõiduki hind oli vähemalt 14 000 krooni. Sõiduauto Opel Kadett turuväärtuse kohta esitas kannatanu tõendina väljavõtteid ajalehe „Kuldne Börs“ sõidukite müügikuulutuste rubriigist.

Kohus leidis, et O.K. tsiviilhagi on põhjendatud ja rahuldab selle. Saamatajäänud tulu kohta märkis kohus otsuses, et "*[---] nõue ei ole ülemäära suur ja on rakendusliku kõrgharidusega*

²² 7. juulil 2008. a. jättis Riigikohus antud asjas esitatud kassatsioonkaebuse menetluse võtmata.

isiku keskmist sissetulekut arvesse võttes mõistlik." Samuti pidas kohus mõistlikuks otsese varalise kahju nõuet summas 6000 krooni, arvestades samasuguste autode turuhinda.

Kannatanu N.U. esitas 43 485,85-kroonise varalise kahju hüvitamise nõude.²³ Tema poolt nõutava kahju koosseis ja nõude põhjendused olid alljärgnevad:

- **16 500 krooni teise sõiduki üürikulu.** Hagiavalduse kohaselt ei saanud kannatanu oma sõidukit peale avariid kasutada ning oli seetõttu sunnitud üürima teist autot umbes kahel päeval nädalas, päevatasuga 100 krooni. Kokku üüris N.U. teist sõidukit 18 kuud, üür oli kokku 16 500 krooni. Tõenditena teise auto kasutamise kohta esitas N.U. kasutuslepingud. N.U. väidete kohaselt sõlmis ta auto kasutuslepingud tuttava eraisikuga ja maksis auto kasutamise eest viimasele sularahas.
- **5 771 krooni taksoteenuste kasutamise kulu.** Hagiavalduse kohaselt oli kannatanu lisaks teise auto üürimisele sunnitud aeg-ajalt kasutama ka taksoteenuseid (mh seoses vajadusega külastada haiget ema). Taksoteenuse kulusid tõendas kannatanu vastavate arvetega.
- **4 564 krooni ühistranspordi piletite kulu.** Hagiavalduse põhjenduste kohaselt ostis N.U. linnas ühistranspordiga liiklemiseks endale ja abikaasale 4 564 krooni eest sõidupileiteid. Tõendina esitas kannatanu ID-piletid.
- **11 550 krooni parkimiskoha eest makstud tasu.** Enne avariid oli kannatanul tema väidete kohaselt väga mugav parkimiskoht tasulises parklas elukoha lähedal ja selleks, et kohta mitte kaotada, oli ta sunnitud parkimiskoha eest maksma kogu perioodi jooksul. Tõendina esitas N.U. parkla arved.
- **Õigusabikulud 5 100 krooni** - 3 arvet kogusummas 5 100 krooni tsiviilhagi koostamise eest.

N.U. tsiviilhagi osas leidis kohus, et põhjendatud on taksoteenuste kasutamise kulu ja ühistranspordi sõidupiletite kulu väljamõistmine. Kohus märkis otsuses järgmist: "*Kahju hüvitamise eesmärk on sätestatud VÕS § 127 lõikes 1, seega ei saa eeldada, et N.U. pidanuks liiklusõnnetuse järgselt kasutama üksnes ühistransporti, so kasutama endisega võrreldes ebamugavamat liikumisvahendit üksnes eesmärgil, et see on kahju hüvitajale soodsam. Seega ei pea kannatanu põhjendama, millistest vajadustest tingituna ta taksoteenuseid kasutas.*" Kohus leidis samuti, et taksoteenuste kogukulu on ajaperioodi arvesse võttes mõistlik. Samas ei pidanud kohus tõendatuks teise sõiduki üürikulu ja jättis selles osas hagi läbi vaatamata. Kohus märkis, et kannatanu väitel kasutas ta teist sõidukit vajadusel ja kaks korda nädalas, samas nähtub kannatanu poolt esitatud taksoarvete ja lepingute kuupäevade võrdlemisel, et teatud päevadel kasutas ta samaaegselt nii taksoteenuseid kui üüritud sõidukit. Lisaks on kannatanu jätnud tõendamata, kas auto kasutamise eest on ka tasutud. Nimetatud asjaolu võinuks kannatanu kohtu arvates tõendada teise lepingupoole ütluste või väljavõttega rendileandja tuludeklaratsioonidest, kuid kannatanu seda võimalust ei kasutanud. Kohtu hinnangul ei olnud põhjendatud ka parkimiskoha säilitamiseks tehtud kulutuste nõue, sest kannatanu oleks nimetatud makseid tasunud ka juhul, kui liiklusõnnetust ei oleks toimunud; asjaolu, et kannatanu ei soovinud parkimiskohast loobuda ja soovis seda säilitada, ei ole hagi rahuldamise aluseks.

---

²³ Tegemist on lõpliku haginõude summaga; esialgu esitas kannatanu varalise kahju nõude mõnevõrra väiksemas suuruses.

Õigusabi kulude osas märkis kohus, et õigusabi tasu on TsMS mõistes menetluskulu ja kuulub hüvitamisele võrdeliselt hagi rahuldamise ulatusega.

30. septembril 2008. aastal tegi asjas otsuse ka Tallinna Ringkonnakohus ja jättis Harju Maakohtu otsuse muutmata.²⁴

4.2.4. Varaline kahju surma põhjustamise korral

Kannatanu surmaga põhjustatud varalise kahju hüvitamist käsitles näiteks **kriminaalasi nr 1-08-1500. Harju Maakohtu 12. mai 2008. a. otsusega** mõisteti J. I. süüdi KarS § 422 lg 1 järgi.²⁵ Esimese astme kohus mõistis süüdistatavalt kannatanu alaealiste laste kasuks VÕS § 127 lõigete 1 ja 4 ja § 129 lõigete 1, 3 ja 4 alusel kahjuhüvitise summas 216 000 krooni. Eelkõige viitas kohus hagi rahuldamise alusena VÕS § 129 lõikele 3, mille kohaselt juhul, kui isikul, kelle surm põhjustati, oli surma ajal seadusest tulenev kohustus teist isikut ülal pidada, peab kahju hüvitamiseks kohustatud isik maksma sellele isikule mõistliku rahalise hüvitise, mis vastaks ülalpidamise suurusele, mida surmasaanu oleks oma eeldatava eluea kestel sellele isikule andnud.

Süüdistatava kaitsja esitas asjas apellatsioonkaebuse, milles vaidlustas kohtu poolt määratud kahju hüvitamise viisi (ühekordne summa) ja taotles hüvitise väljamõistmist perioodiliste maksetena.

Tallinna Ringkonnakohus tegi antud asjas otsuse 8. septembril 2008. aastal. Ringkonnakohus märkis, et tsiviilhagi rahuldamise tulemusena välja mõistetud summa ei ole elatis - VÕS § 129 lg 3 kohaselt on tegemist rahalise hüvitise, mis peab vastama ülalpidamise suurusele, mida surmasaanu oleks oma eeldatava eluea kestel sellele isikule andnud. Kohtukollegium ei pidanud mõistlikuks tsiviilhagi summa väljamaksmist selliselt nagu seda taotleti apellatsioonis ehk perioodiliste väljamaksetena, sest selleks ajaks, kui kohtuotsus täitmisele pööratakse, on osaliselt tegemist juba tagantjärei makstava summaga. Samuti ei pidanud ringkonnakohus mõistlikuks panna süüdistatavale kriminaalasjas tehtud kohtuotsusega perioodilisi maksekohustusi, mis ajaliselt tunduvalt ületaks kohtu poolt määratud katseaja kestuse.²⁶

Lisaks eelnevale leidis ringkonnakohus, et **perioodilised maksed ei pruugi konkreetses suuruses tulevikus rahuldada ühelt poolt kannatanut (ta võib taotleda nende suurendamist ehk süüdistatava olukorra raskendamist) ja teiselt poolt süüdistatavat, kes teatud asjaolude olemasolul võib hakata taotlema ka maksete summa vähendamist, mis omakorda ei tekita kannatanul võrreldes ühekordselt väljamõistetud summaga kindlustunnet õiglase hüvitise saamisest** (VÕS 136 lg 4). Ringkonnakohtu seisukoha kohaselt ei ole sellise olukorra soodustamine kriminaalmenetluses mõistlik.

Eelnimetatud otsuses on seega samuti täheldatav tsiviilõiguslike kahju hüvitamise põhimõtete karistusõiguslik modifitseerimine.

Ühe üldise märkusena tuleks viidata sellele, et mitte alati ei viita kohtud tsiviilhagi rahuldades nõude alusnormidele. VÕS 7. peatüki sätted (§ 127 jj) määravad ära nõude ulatuse, kuid

²⁴ Seisuga 19. oktoober 2008.a nähtub KIS-ist, et kaitsja esitas 2. oktoobril 2008. a. kassatsiooniteate.

²⁵ KarS § 422 lg 1 näeb ette karistuse mootorsõiduki juhi poolt liiklus- või käitusnõuete rikkumise eest, kui sellega on ettevaatamatusest tekitatud inimesele raske tervisekahjustus või põhjustatud inimese surm.

²⁶ Sarnast käsitlust oli kahju hüvitamise maksete määramise puhul märgata ka mitmetes teistes analüüsi käigus uuritud lahendites – kohtud seostavad kannatanule kahju hüvitamiseks tehtud perioodilised väljamaksed katseaja kestusega.

üksnes neile normidele viitamine on ebapiisav - nõude aluseks on kuriteoga tekitatud kahju korral reeglina VÕS § 1043 ja 1045 lõike 1 vastav punkt (näiteks surma põhjustamise korral p 1, tervisekahjustuse tekitamise korral p 2 jne).²⁷

4.2.5. Mittevaraline kahju

Kohtupraktikas esinevad erinevad seisukohad seoses kriminaalmenetluses esitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõuete riigilõivuga. Kui varalise kahju nõuded on riigilõivuvabad KrMS § 38 lõikest 3 tulenevalt, siis kehtiv RLS § 22 lg 1 p 11 sätestab (täiendavalt?), et riigilõivust on vabastatud **kehavigastuse või muu terviserikkega**, samuti toitja surmaga **tekitatud kahju hüvitamise hagi läbivaatamine**. Kohtupraktikas puudub ühtne seisukoht küsimuses, milline on nende normide omavaheline soes. Analüüsi objektiks olevates lahendites esines juhtumeid, kus kohus asus seisukohale, et igasuguselt kriminaalasjas esitatud mittevaralise kahju hüvitamise nõudelt tuleb hagejal tasuda ka riigilõiv.

Näiteks **Harju Maakohtu 29. septembri 2008. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-07-11945** jättis kohus tsiviilhagi mittevaralise kahju osas läbi vaatamata, kuna "*ei kohtueelse ega ka kohtuliku menetluse käigus ei esitanud kannatanu ega ka tema esindaja kohtule tõendeid riigilõivu tasumise kohta, KrMS § 38 lg 3 kohaselt on tsiviilhagi vaid varalise kahju nõudes kriminaalmenetluses riigilõivu vaba. Samas tuleb märkida, et kannatanul on vaieldamatult õigus ka mittevaralise kahju hüvitamisele, kuna kuriteo tagajärjel sai kannatada noor inimene, talle oli tekitatud nii füüsiline kui ka hingeline valu, tal on tuvastatud keskmine puue, tal on püsiv osaline töövõimetus 80%, mis tekkinud liiklusõnnetuses saadud vasema sääreлуу killunenud murrust, õnnetuse tagajärjel lonkab kannatanu silmnähtavalt, seega on muutunud ka tema esteetiline väljanägemine.*" KrMS § 38 kehtib sellisel kujul alates 1. juulist 2004. RLS uus redaktsioon hakkas kehtima 1. jaanuaril 2007. Vahetult enne uue RLS kehtestamist ei näinud RLS ette eelnimetatud riigilõivuvabastust. Kuid enne seda kehtis pikka aega RLS § 16 lg 1 p 3, mis sisuliselt kordas kehtiva RLS § 22 lg 1 p 11 sisu. Kui KrMS § 38 lugeda *lex specialis*'eks ja kehtiv RLS *lex generalis*'eks, siis peaks justkui kehtima põhimõte "*lex posterior generalis non derogat legi priori speciali*", samas jääb sellise tõlgenduse puhul siiski arusaamatuks regulatsiooni eesmärk – kui isikul, kellele põhjustatakse mittevaraline kahju deliktiga, mis ei moodusta kuriteokoosseisu, on õigus esitada kahju hüvitamise nõue kohtule riigilõivuvabalt, siis miks on seaduse ees asetatud halvemasse olukorda isik, kellele selline kahju on põhjustatud kuriteoga (mis kaitstava õigushüve olulisuse tõttu peaks olema ometi raskem tegu). Analüüsi autor on seisukohal, et selline tõlgendus ei ole kooskõlas RLS-s sätestatud riigilõivuvabastuse eesmärgiga – tagada tervise ja elu vastu suunatud tegude korral kannatanule nõude esitamiseks võimalikult soodsad tingimused.

Tsiviilasjades kohaldub mittevaralise kahju hüvitamise nõude lahendamisel VÕS § 130 lg 2, mis sätestab valuraha põhimõtte ja mille kohaselt isikule **kehavigastuse või tema tervise kahjustamisega tekitatud kahju hüvitamise kohustuse olemasolul tuleb kahjustatud isikule maksta talle seeläbi tekitatud mittevaralise kahju hüvitisena mõistlik rahasumma**. Mittevaralise kahju konkreetset suurust kannatanu tõendama ei pea.

²⁷ Nõude aluseks lepingulise kahju hüvitamise nõude korral on VÕS § 115, kahju hüvitamise nõude erikoosseisud sisalduvad veel ka VÕS 53. peatükis (näiteks VÕS § 1056 – vastutus suurema ohu allikaga tekitatud kahju eest).

Tartu Maakohtu 8. mai 2008. a. otsus kriminaalasjas nr 1-07-15362 käsitles kannatanute tsiviilhagis sisalduvat mittevaralise kahju hüvitamise nõuet. Süüdistus esitati süüdistatavale KarS § 263 punktide 1 ja 4 järgi avaliku korra raske rikkumise eest (kannatanu pekumine ja ninaluu murru põhjustamine). Kannatanu esitas muu hulgas mittevaralise kahju hüvitamise nõude summas 100 000 krooni. Süüdistatava kaitsja leidis, et *"mittevaralise kahju nõude suurus summas 100 000 krooni ei ole põhjendatud, kuna toimikus sisalduvad dokumendid ei kinnita kannatanule tekitatud kehavigastuste raskust, ega seda, millised on konkreetselt vigastuse tagajärjed tänasel päeval."* Samuti märkis kaitsja, et *"[h]ageja peab tõendama, milles konkreetselt temale tekitatud kahju täna seisneb. Kuriteo raskus ja laad ei saa olla määravaks moraalse kahju suuruse määratlemisel. Põhjendatud on hüvitada kahju summas 20 000 krooni, mis on vastavuses kehavigastuste raskusega, selle tagajärgedega kannatanule ja kohtupraktikaga."*

Kohus rahuldab mittevaralise kahju hüvitamise nõude 50 000 krooni ulatuses, tuginedes VÕS § 128 lõikele 5, mille kohaselt hõlmab mittevaraline kahju eelkõige kahjustatud isiku füüsilist ja hingelist valu ja kannatusi ning VÕS § 130 lõikele 2, mille kohaselt isikule kehavigastuse tekitamise või tema tervise kahjustamisega tekitatud kahju hüvitamise kohustuse olemasolul tuleb kahjustatud isikule maksta talle seeläbi tekitatud mittevaralise kahju hüvitisena mõistlik rahasumma.

Mittevaralise kahju väljamõistmist ja hüvitise suurust põhjendas kohus järgnevalt.

- Kuna mittevaralise kahju suuruse kindlaksmääramiseks puuduvad objektiivsed kriteeriumid, **lähtutakse kahju hüvitise suuruse määramisel nii kuriteo asjaoludest, kannatanule tekitatud vigastustest kui ühiskonna üldisest heaolu tasemest.** Kohus leidis, et kannatanu poolt täiendavate tõendite esitamine ei ole vajalik, kuna toimikus on piisavad tõendid kannatanule tekitatud kahju hindamiseks. Tervisekahjustus põhjustas kannatanul lisaks füüsilisele valule ka välimuse muutuse, mistõttu on ilmne, et kahjustati ka kannatanu psüühilist heaolu.
- Kohus aktsepteeris seisukohta, et mittevaralise kahju hüvitamine ei pea olema rikastumise allikas, kuid märkis ka seda, et **mittevaralise kahju hüvitamine ei pea olema süüdlase jaoks kantav märkimisväärse pingutuseta tema varalisele ja psüühilisele olukorrale.** Kannatanu sai kahju lühikese aja (mõne minuti) jooksul, kuid käesolevaks ajaks on kahju tekitamisest möödunud üks aasta ja süüdlased ei ole enne kohtuistungit kannatanute ees isegi vabandanud, rääkimata kahju hüvitamisele asumisest. Süüdlaste poolt kannatanute ees vabandamine ja kahju hüvitamisele asumine oleks vaadeldav kannatada saanud isiku jaoks tema kannatusi märkimisväärselt leevendava asjaoluna. Käesoleval juhul ei ole süüdistatavad kannatanutele tekitatud kahjulike tagajärgede leevendamiseks midagi teinud.
- Eeltoodu alusel leidis kohus, et **õiglane hüvitis mittevaralise kahju hüvitamiseks on 50 000 krooni, s.t ligi ühe aasta miinimumtasu mis on süüdistatavate poolt solidaarselt hüvitatav igakuiste maksetega a 1000 krooni ca kahe aasta jooksul.** Samas on süüdlastel võimalus hüvitada kahju ka kiiremini. 1000 krooni moodustab ühe kuu miinimumpalgast pisut vähem kui ühe neljandiku ja kohus hindas seda olemasoleva materjali järgi üsna mõõdukaks pingutuseks süüdlaste varalisele ja psüühilisele seisundile, silmas pidades jõhkra rünnakuga ja sellele järgneva olukorraga kannatanule põhjustatud kannatusi.

Seega lahendas kohus mittevaralise kahju nõude üldjoontes kooskõlas nende põhimõtetega, mille järgi lahendab analoogseid kaasuseid ka tsiviilvaidlusi läbi vaatav kohus. Muu hulgas juhendus kohus põhimõttest, et kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamisel tuleb

mittevaralise kahju teket eeldada ja kahju täiendav tõendamine kannatanu poolt ei ole vajalik. Erinevuseks võib pidada maksete ajatamist, sest näiteks VÕS kommentaaride kohaselt tuleks mittevaralise kahju hüvitis mõista reeglina välja ühekordse rahasummana.²⁸

Kehavigastusega tekitatud mittevaralise kahju väljamõistmist käsitles ka **Tallinna Ringkonnakohtu 8. septembri 2008. a. otsus kriminaalasjas nr 1-05-52**. Harju Maakohtu otsusega 18. aprillist 2008. a. jäeti tsiviilhagi läbi vaatamata põhjusel, et kahju suuruse osas olid vaidlused. Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse tsiviilhagi läbi vaatamata jätmise osas, viidates muu hulgas ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumi otsuses nr 3-2-1-19-08 väljendatud seisukohale, et mittevaralise kahju hüvitamiseks on üldjuhul piisav nende asjaolude tõendamine, mille esinemisega seob seadus mittevaralise kahju hüvitamise nõude. Samuti märkis ringkonnakohus, et **rahaliselt hüvitamisele kuuluva mittevaralise kahju suuruse otsustab kohus VÕS § 127 lg 6 ja TsMS § 233 lg 1 kohaselt diskretsiooni alusel**. Just seetõttu võimaldab TsMS § 366 nõuda kohtult mittevaralise kahju hüvitamist õiglase hüvitisena kohtu äranägemisel.

Ringkonnakohus määras ise mõistliku hüvitise ja arvestas seejuures järgmist.

- Mittevaraline kahju tekitati süüdistatava poolt tema süülise käitumisega. Kuna süüdistatav mõisteti süüdi KarS § 423 järgi,²⁹ siis on tegemist ettevaatamatusest tekitatud mittevaralise kahjuga. Kannatanuks oli 8-aastane laps, kellele liiklusnõuete täitmise osas ei ole midagi ette heita – ta ületas sõiduteed selleks ettenähtud kohas.
- Kannatanule tekitati süüdistatava süülise käitumise tagajärjel hulgaliselt kehavigastusi erinevates kehaosades (sealhulgas peas, kus paiknevad elutähtsad organid). Vigastused nõudsid operatiivset sekkumist. Pärast ajuoperatsiooni viibis kannatanu intensiivravil, kogu suvevaheaja oli ta sunnitud veetma kipsis jalaga, mis piiras oluliselt puhkamisvõimalusi eakaaslastega võrreldes. Tegemist oli kehavigastustega, mille tagajärjed võivad ühel või teisel määral mõjutada kannatanu elukvaliteeti. Hingelised üleelamised ja juhtunust taastumine on kannatanu lapsealisust arvestades raskemad kui täiskasvanul.
- Ülaltoodud asjaolusid arvestades pidas ringkonnakohus kannatanu esindaja poolt taotletava summa suurusjärku 250 000 krooni mõistlikuks, kuid leidis, et kuna see esitati eeldusel, et süüdistatav on süüdi tahtlikus kuriteos, siis olukorras, kus tegu kvalifitseeriti ettevaatamatusest toimepandud kuriteoks, vähendas ringkonnakohus rahalist hüvitist ja mõistis välja rahalise hüvitise summas 200 000 krooni. Lisaks märkis ringkonnakohus, et süüdistatava poolt lastehaiglale tehtud rahaline annetus 10 000 krooni kahju hüvitamise nõudega tasaarvestamisele ei kuulu.

Eelnevast nähtub, et kohtud juhinduvad kriminaalasjades tervisekahjustusega tekitatud mittevaralise kahju väljamõistmisel suures osas tsiviilõiguslikest põhimõtetest ja ka Riigikohtu tsiviilkolleegiumi vastavast praktikast.

Seoses mittevaralise kahju nõuetega tuleks täiendavalt rõhutada seda, et tsiviilõiguses on mittevaralise kahju nõuded lubatavad seaduses selgelt nimetatud juhtudel ja kindlate asjaolude esinemisel. Sama põhimõtet peaks järgima ka nende nõuete menetlemisel kriminaalmenetluses. **Kui kriminaalmenetluses esitatakse mittevaralise kahju hüvitamise nõue, mis tsiviilõiguses ei ole lubatud** (näiteks hageb juriidiline isik mittevaralise kahju

²⁸ P. Varul, I. Kull *et al.* Võlaõigusseadus I. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn, 2006, § 130, komm 4.3.

²⁹ Esialgu oli süüdistatava tegu kvalifitseeritud KarS § 422 lg 1 järgi. KarS § 423 lg 1 näeb ette vastutuse mootorsõiduki juhi poolt liiklus- või käitusnõuete rikkumise eest ettevaatamatusest, kui sellega on tekitatud inimesele raske tervisekahjustus või põhjustatud inimese surm

hüvitamist), võiks kohus analüüsi autori arvates jätta hagi läbi vaatamata TsMS § 423 lg 2 p 2 alusel (hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks või eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset või kui haviga ei ole seda eesmärki võimalik saavutada).

4.3. Põhjuslik seos

KrMS § 37 lg 1 kohaselt on kannatanu füüsiline või juriidiline isik, kellele on kuriteoga või süüvõimetu isiku poolt õigusvastase teoga **vahetult tekitatud** füüsilist, varalist või moraalselt kahju. Samas sätestab VÕS § 127 lg 4: Isik peab kahju hüvitama juhul, kui asjaolu, millel tema vastutus põhineb, **on kahju tekkimisega sellises seoses, et tekkinud kahju on selle asjaolu tagajärg** (põhjuslik seos).

Analüüsi käigus ilmnes, et mõnes kaasuses jättis kohus hagi rahuldamata seetõttu, et teatud osa tekkinud kahjust ei olnud tekitatud vahetult süüdistatavale süüks arvatud teoga, vaid teole järgneval ajal. Sellega seoses tekib kaks küsimust: esiteks materiaalsoiguslik – kas "kuriteoga vahetult tekitatud kahju" on kriminaalkohtute praktikas midagi muud kui "teoga põhjuslikus seoses olev kahju" ja teiseks menetlusõiguslik – kuidas peaks kohus toimima tsiviilhagis väljendatud kahju hüvitamise nõude selle osaga, mis ei ole kuriteoga vahetult tekitatud.

Näiteks jättis **Viru Maakohus oma 2. veebruari 2007. a. otsusega kriminaalasjas nr 1-06-13822** auto remondikulud tsiviilhageja kasuks välja mõistmata alljärgneva põhjendusega: *"Süüdistatavalt ära sõitma hakates vigastas süüdistatav [tsiviilhageja] autot. Remondikulu oli 1700 krooni. [...] Tsiviilhagi autoremondi kulude väljamõistmiseks tuleb jätta rahuldamata, sest auto vigastamine pärast kuritegeliku ründe lõppemist ei ole kuriteoga tekitatud kahju."*³⁰

Harju Maakohtu 16. novembri 2007. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-07-12710 esitati süüdistatavale süüdistus KarS § 266 järgi selles, et ta lõhkus poe akna, sisenes poodi ja võttis seal 67 pakki Lays'i kartulikrõpse. Osa nimetatud kaubast tagastati poele tervena, 14 pakki oli aga rikutud. Tsiviilhagejaks olev äriühing esitas tsiviilhagi 283 krooni nõudes. Sellest 115 krooni oli klaasi purustamisest tekkinud kahju ning 168 krooni varastatud kauba rikkumisest tulenev kahju (14 pakki kartulikrõpse Lays maksumusega 12 krooni pakk). Kohus leidis KrMS § 37 lõikele 1 tuginedes, et kriminaalasja materjalidest, sealhulgas kannatanu esindaja ütlustest nähtuvalt oli sissetungimise ja klaasi lõhkumisega tekitatud varaline kahju vaid 115 krooni ja selles ulatuses on tsiviilhagi põhjendatud. Ülejäänud kahju kohta märkis kohus: *"Varavastase väärteo toimepanemise tulemusena on osa varastatud kaubast rikutud, mis muutus seetõttu müügilõhmatuks, kuid kohus ei saa kriminaalmenetluse raames lahendada varalise kahju hüvitamist väärteomenetluses, kuivõrd vastavalt VTMS § 7 sätetele otsustatakse väärteo toimepanemisega tekitatud kahju hüvitamine tsiviilseadustes sätestatud alustel ja korras. Seetõttu jätab kohus esitatud tsiviilhagi 168 krooni nõudes rahuldamata."*

Eelnevatest näidetest ilmneb, et kuriteoga vahetult tekitatud kahju on kohtupraktikas kitsam mõiste kui teoga põhjuslikus seoses olev kahju. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 18. juuni 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-45-08 on märgitud, et **põhjuslik seos ei pea VÕS § 127 lg 4 järgi olema alati vahetu**, st tekkinud kahju ei pea igal juhul olema kohustuse rikkumise vahetu tagajärg. Põhjuslik seos on olemas juhul, kui ilma isikule etteheidetava teota ei oleks kahju tekkinud (otsuse p 17).

³⁰ Vt antud kaasuse kohta ka alajaotusest 4.5. "Tsiviilhagi läbi vaatamata jätmine".

Menetlusõiguslikult on aga kuriteole järgnevalt kannatanule tekitatud kahju hüvitamise nõude rahuldamata jätmine väga küsitav lahendus, sest kui teatud nõude osas on olemas jõustunud kohtulahend, siis puudub hagejal võimalus seda summat nõuda ka tsiviilkohtumenetluses.

4.4. Kahjuhüvitise vähendamine

Kriminaalasjades tehtud kahju hüvitamist käsitlevad lahendid paistavad üldiselt silma selle poolest, et VÕS § 140 lõiget 1 kahjuhüvitise vähendamise alusena peaaegu ei kohaldatagi, vähe esineb ka tuginemist VÕS §-le 139.³¹ Kriminaalasjas nr 1-05-52 vähendas kohus (viitamata küll VÕS kahju vähendamise sätetele) mittevaralise kahju hüvitist põhjusel, et tegemist oli mitte tahtliku, vaid ettevaatamatusest toime pandud teoga).³²

Kriminaalasjas nr 1-07-14660 märkis Tallinna Ringkonnakohus oma 29. aprilli 2008. a. otsuses väljamõistetava kahju võimaliku vähendamise vastuargumendina: "*[...] ei ole põhjendatud kahjuhüvitise vähendamine, kuna süüdistatavate poolt toime pandud kuriteo tagajärjel on kannatanu tervis jäädavalt kahjustatud, häiritud on töötegemine, langenud on elukvaliteet. Kannatanul on õigus saada kvaliteetselt ravi ning see ravi ei pea olema kõige odavam.*"

Ühe erandina, kus kohus vähemalt kaalus VÕS §-de 139 ja 140 võimalikku kohaldamist võib tuua **Tallinna Ringkonnakohtu 29. juuni 2007. a otsuse kriminaalasjas nr 1-04-13.** Etteheidetavaks teoks oli varalise olukorra kohta ebaõigete andmete esitamise tulemusena vara kasutusõigust andvate lepingute väljapetmine AS-lt Hansaliising. Ringkonnakohus märkis otsuses: "*[---] kahju hüvitamise suuruse seisukohalt omab vaieldamatult tähendust ka teatud elualal professionaalselt tegutseva majandusettevõtte enda poolt ülesnäidatud hoosuskohustus. M.R.-le tehtud etteheites sisaldub muuhulgas väide, et tal oli keelatud ainuisikuliselt vastu võtta otsuseid, mil liisingfirma finantseering ulatus üle teatud summa. On aga täielikult lahendamata küsimus, kuidas said sellised väljamaksed siiski toimuda, kui selliseid summasid puudutav dokumentatsioon oli vormistatud ilmselgelt puudulikult (ning on selge, et neid rahalisi ülekandeid ei teinud M.R. isiklikult). On arusaamatu, kuidas sai keegi ainuisikuliselt korraldada selliste summade liikumist, ilma et keegi täiendavalt oleks kontrollinud nende korrektsust; see kõik viitab kriminaalkolleegiumi arvates üheselt majandusettevõtte poolt äärmiselt kergekäelisele rahaliste vahendite jagamisele, kus kontroll laenu taotlejate suhtes oli majandussituatsioonist tulenevalt minimaalne. Kriminaalkolleegiumi hinnangul viitab see üheselt minetustele majandusettevõtte enda organisatsioonilises toimimises, mis vaieldamatult omandab tähenduse ka tekitatud kahju jaotuses.*"

Võlaõigusseaduse § 139 lg 1 sätestab, et kui kahju tekkis osaliselt kahjustatud isikust tulenevatel asjaoludel või ohu tagajärjel, mille eest kahjustatud isik vastutab, vähendatakse kahjuhüvitist ulatuses, milles need asjaolud või oht soodustasid kahju tekkimist. VÕS § 140 lg 1 täiendab, et kohus võib kahjuhüvitist vähendada, kui kahju hüvitamine täies ulatuses oleks kohustatud isiku suhtes äärmiselt ebaõiglane või muudel põhjustel mõistlikult vastuvõtmatu.

³¹ VÕS § 139 lg 1 kohaselt vähendatakse juhul, kui kahju osaliselt tekkis kahjustatud isikust tulenevatel asjaoludel või ohu tagajärjel, mille eest kahjustatud isik vastutab, kahjuhüvitist ulatuses, milles need asjaolud või oht soodustasid kahju tekkimist. VÕS § 140 lg 1 sätestab: kohus võib kahjuhüvitist vähendada, kui kahju hüvitamine täies ulatuses oleks kohustatud isiku suhtes äärmiselt ebaõiglane või muudel põhjustel mõistlikult vastuvõtmatu. Seejuures tuleb arvestada kõiki asjaolusid, eelkõige vastutuse iseloomu, isikutevahelisi suhteid ja nende majanduslikku olukorda, sealhulgas kindlustuse olemasolu.

³² Vt lähemalt alajaotus 4.2.5., lk 22.

Seejuures tuleb arvestada kõiki asjaolusid, eelkõige vastutuse iseloomu, isikutevahelisi suhteid ja nende majanduslikku olukorda, sealhulgas kindlustuse olemasolu."

Seega möönis ringkonnakohus, et **juhul, kui majandustegevusega tegeleva juriidilise isiku organisatsioonis esineb olulisi puudujääke (näiteks ei ole tagatud piisav hoolsus lepingupartnerite valikul), võib tulla kõne alla ka kahju hüvitise vähendamine VÕS § 139 või 140 alusel.**³³

Viru Maakohtu 3. aprilli 2008. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-07-13808, samuti 4. augusti 2008. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-08-43 märkis kohus seoses kahju vähendamist käsitlevate normidega: *"[k]ohtu arvamusel kahju ei tekkinud kannatanute süül, seetõttu puuduvad alused hüvitatavate kahjusummade vähendamiseks (VÕS § 139). Kohus leiab, et kahjuhüvitise suuruse vähendamiseks puuduvad alused. See ei oleks kannatanute suhtes aus. Samal ajal on kahjuhüvitise suurus süüdistatava jaoks mõistlikkuse piirides (VÕS § 140)."*³⁴

4.5. Tsiviilhagi läbivaatamata jätmise esimese ja teise astme kohtute praktikas

Praktikas põhjustab probleeme just tsiviilhagi läbivaatamata jätmise süüdimõistva kohtuotsuse korral.

KrMS § 310 lg 1 sätestab, et juhul, kui kohus teeb süüdimõistva kohtuotsuse, rahuldab ta tsiviilhagi täielikult või osaliselt või jätab selle rahuldamata või läbi vaatamata. Riigikohtu kriminaalkolleegium on oma 28. jaanuari 2008. a. otsuses 3-1-1-47-07 selgitanud, **millisel juhul saab süüdimõistva otsuse tegemisel jätta tsiviilhagi läbi vaatamata:**

"36. Kriminaalmenetluse seadustiku § 310 lg 1 sätestab, et kui kohus teeb süüdimõistva kohtuotsuse, rahuldab ta tsiviilhagi täielikult või osaliselt või jätab selle rahuldamata või läbi vaatamata. Tsiviilhagi saab kohus jätta läbi vaatamata ainult siis, kui selleks on menetlusseadustikus ette nähtud alus. Kriminaalmenetluse seadustik ise näeb ette ainult ühe aluse, mille esinemisel võib kohus ka süüdimõistva otsuse tegemisel jätta tsiviilhagi läbi vaatamata. Nimelt sätestab KrMS § 272 lg 2, et kui kohus leiab, et tsiviilhagi ei ole võimalik tsiviilkostjata läbi vaadata, jäetakse tsiviilhagi kriminaalmenetluses läbi vaatamata. Erinevalt enne 1. juulit 2004 kehtinud kriminaalmenetluse koodeksi §-st 270 ei näe kehtiv kriminaalmenetlusõigus ette võimalust jätta hagi läbi vaatamata põhjusel, et kriminaalasja arutamist edasi lükkamata ei ole võimalik täpselt arvestada tsiviilhagi suurust.

37. Kuna tsiviilhagi lahendamisel kriminaalmenetluses juhitudakse tsiviilmenetluse regulatsioonist, kui see ei ole vastuolus kriminaalmenetluse üldiste põhimõtetega (vt nt Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 4. juuni 2007. a otsus asjas nr 3-1-1-11-07 – RT III 2007, 24, 194, p 47), siis tuleb kriminaalmenetluses järgida ka tsiviilkohtumenetluse seadustikus – eeskätt selle §-s 423 – sätestatud hagi läbi vaatamata jätmise aluseid. Seda juhul, kui konkreetse hagi läbi vaatamata jätmise aluse kohaldamine ei ole välistatud kriminaalmenetluse eripära tõttu.

38. Põhjus, millele viidates jättis ringkonnakohus käesolevas kriminaalasjas tsiviilhagi läbi vaatamata, s.o kannatanu ja prokuröri erimeelsus küsimuses, millises ulatuses tuleks hagi rahuldada, ei vasta ühelegi kriminaalmenetluse seadustikus või tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud hagi läbi vaatamata jätmise alusele. Seega puudus ringkonnakohtul

³³ Antud asjas esitati ka kassatsioonkaebus, mille Riigikohus jättis 7. juulil 2007. a. menetlusse võtmata.

³⁴ Viru Maakohtu viidatud lahenditel on KIS-s märged, et tegemist on venekeelse lahendi eestikeelse tõlkega.

tsiviilhagi läbi vaatamata jätmiseks õiguslik alus, mistõttu tuleb apellatsioonikohtu otsus selles osas tühistada.

39. Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 28. jaanuari 2008. a otsuses asjas nr 3-1-1-60-07 märgitud põhjustel ei nõustu kolleegium ka maakohtu lähenemisega kannatanu hagi eseme kaheks osaks jagamisel. Sellest tulenevalt ei ole põhjendatud maakohtu otsustus jätta tsiviilhagi läbi vaatamata. Seetõttu tühistab Riigikohus ka maakohtu otsuse tsiviilhagi läbi vaatamata jätmise osas ja saadab kriminaalasja selles osas esimese astme kohtule uueks arutamiseks."

TsMS § 423 lg 1 näeb ette loetelu erinevatest alustest, mille esinemisel on võimalik tsiviilkohtumenetluses jätta hagi läbi vaatamata. Näiteks on selliseks juhtumiks olukord, kus hageja on võtnud hagi tagasi, samuti olukord, kus kohtu menetluses on juba samade poolte vahel asi sama eseme kohta samal alusel, või on alustatud vahekohtumenetlust samal alusel sama vaidluseseme üle. Siiski ei ole ilmselt mitte kõik TsMS §-s 423 sätestatud alused automaatselt kohaldatavad ka kriminaalmenetluses.

Esimese ja teise astme kohtute praktikast võib tuua järgmisi tsiviilhagi kohta tehtud lahendite näiteid.³⁵

- **Harju Maakohtu 8. novembri 2007. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-05-229** märkis kohus tsiviilhagi läbi vaatamata jätmise põhjendusena: "*Tsiviilhagi, mis on esitatud VÕS § 129 alusel, tuleb jätta lahendamiseks tsiviilkohtupidamise korras, sest 1) põhjendamata on jäänud, miks just sellises summas nõutakse toitjakaotust ja 2) hagi nõue on väljendatud ühes summas, toitjakaotust aga on mõistlik maksta igakuiselt. Peale selle hagi lõplik summa jäi hageja poolt määramata, sest taotletakse arvestada hagi summalt maha ohvriabi seaduse järgi makstud toetus 50 tuhat krooni.*"
- **Harju Maakohtu 21. septembri 2006. a. otsus kriminaalasjas nr 1-06-7830:** "*Kohus nõustub süüdistatava kaitsja ja prokuröri taotlusega, et tsiviilhagi mittevaralise kahju nõudes tuleb antud kriminaalasjas jätta läbi vaatamata. KrMS § 310 lg 3 alusel on kannatanul õiguse hagi uuesti esitada tsiviilkohtumenetluse korras.*"³⁶ Antud asjas ei olnud hagi läbivaatamata jätmise põhjuseid küll otsuses selgelt nimetatud, kuid tõenäoliselt käsitleti sellena samuti täiendava tõendamise ja õigusliku põhjendamise vajadust.
- **Viru Maakohtu 12. juuni 2008. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-08-5839** jättis kohus tsiviilhagi läbi vaatamata, kuna kannatanute ütlused kuriteoga tekitatud kahju kohta olid erinevad ja paljasõnalised ning puudusid kahju suurust kinnitavad tõendid.
- **Harju Maakohtu 18. aprilli 2008. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-05-52** jättis kohus tsiviilhagi läbi vaatamata põhjendusega, et tsiviilhagis toodud summa suurus on vaieldav, tsiviilhagi vastu vaidles süüdistatav, kes leidis, et tsiviilhagi pole põhjendatud, sest tema ja kannatanu vahel on toimunud kohtueelsed läbirääkimised seoses raha annetamisega haiglale, mille täitmise korral kannatanu lubas tsiviilhagi mitte esitada. Kuna süüdistatav annetas väidetavalt haiglale 10000 krooni, siis leidis ta, et on oma kohustuse täitnud. Ringkonnakohus tühistas maakohtu otsuse tsiviilhagi läbi vaatamata jätmise osas ja märkis, et **vaidlus kahju suuruse üle ei saa olla**

³⁵ Märkusena võib lisada, et mõned viidatud lahenditest on tehtud ka enne eespool tsiteeritud Riigikohtu lahendit, kuid kuna seadus ei ole vahepeal muutunud, siis võib ka neid näiteid pidada asjakohasteks.

³⁶ Süüdistus esitati KarS § 422 lg 1 järgi (sõidukijuhi poolt liiklusnõuete rikkumise eest, millega tekitati ettevaatamatusest ühele inimesele raske tervisekahjustus ning põhjustati teise inimese surm). Varalise kahju osas rahuldus kohus tsiviilhagi ja mõistis välja matusekulud.

tsiviilhagi läbivaatamata jätmise aluseks. Vastupidi, märkis kohus, see on just põhjus, miks peab tsiviilhagist tulenev vaidlus toimuma kohtumenetluses. Kui ei oleks vaidlusi, siis ei oleks vajadust pöörduda ka kohtu poole.

- **Harju Maakohtu 5. mai 2008. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-07-8886** leidis kohus, et kuna süüdistatav sisuliselt juba tasus tsiviilhagile vastava summa, siis tuleb tsiviilhagi jätta läbi vaatamata. Kohtueelses menetluses esitas kannatanu tsiviilhagi 5427 krooni nõudes. Kohtuistungil esitati kohtule maksekorraldus, millest nähtuvalt on kannatanule tasutud 5000 krooni ning tasumata on jäänud 427 krooni, mis on üle kantud õigusbüroo arvele. Tuleb märkida, et TsMS ei näe siiski ette nõude rahuldamist hagi läbivaatamata jätmise alusena.
- **Tartu Ringkonnakohtu 4. märtsi 2008. a. otsusega kriminaalasjas nr 1-06-2038** tühistas ringkonnakohus Tartu Maakohtu otsuse tsiviilhagi läbi vaatamata jätmise osas. Ringkonnakohus ei nõustunud maakohtu seisukohaga, et "*ei ole põhjendatud tsiviilhagi väljanõudmine vaid R.R.-lt, sest kuriteo toimepanemisega olid seotud ka teised isikud*". Ringkonnakohus oli seisukohal, et maakohtu poolt nimetatud asjaolud ei ole hagi läbivaatamata jätmise aluseks ei KrMS ega ka TsMS järgi.
- **Kriminaalasjas nr 1-06-13822** esitas kannatanu tsiviilhagi summas 6700 krooni, millest 1700 krooni oli varaline kahju ja 5000 krooni moraalne kahju. Moraalse kahju nõuet põhjendas kannatanu sellega, et ta oli süüdistatava teost saadud vigastuse tõttu 10 päeva töövõimetu, haiguslehe järgi sai ta vähem raha, kui oleks saanud tööl käies. Vigastuse tõttu ei saanud ta ka kodus töötada (lisaks töötamisele koolis koristajana teenis ta lisa, osutades klientidele kodus õmblusteenuseid). **Viru Maakohus leidis oma 2. veebruari 2007. a. otsuses**, et tsiviilhagi on põhjendatud kannatanu tervisekahjustusest tuleneva varalise kahju nõudes, milleks on kaotatud töötasu ja ravikulud. Kohus märkis, et kannatanu nimetas sellist kahju ekslikult moraalseks kahjuks. Kuna aga kannatanu ei esitanud tõendeid, millest nähtuks kahju koosseis ja täpne summa, siis jättis kohus tsiviilhagi tervisekahjustusega seotud varalise kahju nõudes läbi vaatamiseks tsiviilkohtupidamise korras.
- **Harju Maakohtu 16. novembri 2007. a. otsuses kriminaalasjas nr 1-07-12710** oli kohtu motivatsiooni kohaselt vaid osa nõutavast kahjust kuriteoga vahetult tekitatud kahju ja vaid selles osas rahuldab kohus kahju hüvitamise nõude. Ülejäänud osas jättis kohus tsiviilhagi rahuldamata. Samas ei ole juhul, kui kohus on teinud teatud kahju hüvitamise nõude kohta otsuse ja jätnud hagi rahuldamata ning otsus on jõustunud, hagejal võimalik sama nõudega enam kohtusse pöörduda (TsMS § 428 lg 1 p 2). **Kriminaalasjas teatud mittekarakteristliku nõude kohta tehtud lahendil on üldjuhul tähendus ka sama nõude suhtes edaspidi toimuva muu kohtumenetluse jaoks.**

Analüüsi käigus uuritud esimese astme lahendid viitavad sellele, et hagi läbivaatamata jätmise on põhjustatud kahest vastandlikust asjaolust – ühelt poolt soovib kriminaalasja lahendav kohus teha võimalikult kiiremini lahendi ning puudulike või üldse puuduvate tõendite pinnalt on väga keeruline teha õiget ja õiglast otsustust tsiviilhagi rahuldamise või rahuldamata jätmise kohta. Teisalt ei soovi kohus jätta ka hagi tõendamatus tõttu rahuldamata.

Eelnevate näidete taustal võib püstitada hüpoteesi, et ilmselt oleks paljudel juhtudel võimalik saada tõendite puudulikkuse probleemist üle sel teel, et tsiviilhagi esitamise viimane võimalik hetk toodaks menetluslikult varasemasse aega. Hetkel kehtiva KrMS § 38 lõike 1 punkt 2 annab kannatanule õiguse esitada tsiviilhagi kuni kohtuliku uurimise

lõpetamiseni maakohtus. J. Sarve poolt XXX Õigusteadlaste päevadel peetud ettekandes väljendatud seisukoha kohaselt, mida toetab ka analüüsi autor, peaks *de lege ferenda* piirama tsiviilhagi esitamise tähtaega ja kohtumenetluse teatud staadiumis ei peaks kannatanu enam saama tsiviilhagi esitada (mis loomulikult ei tähendaks seda, et kannatanu kaotaks õiguse pöörduda oma nõudega kohtusse tsiviilkohtumenetluse korras).³⁷

---

³⁷ J. Sarv. Mittekariistusõiguslike nõuete lahendamine süüteomenetluses. – Ettekanne XXX Õigusteadlaste päevadel. Tartu, 17. 10. 2008.

Kokkuvõte

- Analüüsi tulemusena ilmnes, et esinevad teatud erinevused kahju hüvitamise normide kohaldamisel karistusõiguses võrreldes vastava instituudi kohaldamisega tsiviilõiguses. Osa erinevusi tuleneb seadusest – näiteks käsitleb KrMS tsiviilhagi esemena vaid kuriteoga vahetult tekitatud kahju, samal ajal kui tsiviilõiguslikult on kahju hüvitamise instituudi raames võimalik nõuda kogu kahju põhjustanud teoga põhjuslikus seoses olevat vara vähenemist. Põhjusliku seose tsiviilõigusliku käsitluse kohaselt on kahjul laiem tähendus kui kuriteoga vahetult põhjustatud kahjul karistusõiguses.
- Samuti on tsiviil- ja kriminaalasjade menetlemisel täheldatavad erinevused selles osas, milline on kahju tõendamisstandard, milline on hageja tõendamiskoormis, milliste tõendite alusel loevad kohtud kahjusumma tõendatuks ja milline kaal on üldisel mõistlikkuse põhimõttel tõlgendusinstrumendina. Kriminaalasjades on kahju olemasolu ja suuruse kindlakstegemisel küllalt suur kaal süüdistusaktile ja kannatanu ütlustel. Analüüsi põhjal jääb mulje, et nii mõnelgi juhul on kahju suuruse tõendamisstandard kriminaalasjades madalam kui tsiviilasjades ja ka varalise kahju korral võib vahel esineda nn "valuraha põhimõtte" kohaldamist. Alates 1. jaanuarist 2006 ei ole tsiviilkohtumenetluses enam tõendiks poole ütlus, mis ei ole antud vande all. TsMS eelnõu seletuskirja kohaselt "*[ei ole] poole või kolmanda isiku vandeta antud seletused vaidluse eseme ja aluse kohta tõendid selle mõiste kitsamas tähenduses. Poole või kolmanda isiku vandeta antud seletused võib jagada ühelt poolt faktiväideteks ja teiselt poolt õiguslike või faktiliste asjaolude selgitusteks, milledest faktiväited on väited faktiliste asjaolude olemasolu või puudumise kohta ja mis vajavad ise tõendamist.*" Seega tekib küsimus, kas saab kriminaalasja lahendav kohus saab (peaks saama) lugeda tsiviilhagis nimetatud kahju tõendatuks vaid menetlusosaliste ütlustele tuginedes.
- Võiks kaaluda, kas teatud juhtudel (näiteks teatud koosseisude korral) oleks võimalik ja vajalik kahju hüvitamise regulatsiooni karistusõiguslikult modifitseerida ka seadusega (nagu näiteks toimub teatud tsiviilõiguslike mõistete modifitseerimine maksuõiguses). Probleemiks on eelkõige need juhtumid, mille puhul tsiviilõigus seostab kahju tekkimise teatud kolmanda isiku vastu suunatud nõude maksmapaneku võimatusega (näiteks kelmus, juhatuse liikme vastutuse kaasused jmt).
- Analüüsi käigus ilmnes, et mõned kahju hüvitamise normide kohaldamise probleemid tulenevad sellest, et kohtud ei järgi vastavatele normidele eraõiguses antud sisu, kuigi puudub oluline põhjus, miks peaks neid norme karistusõiguses teisiti sisustama. Näiteks esines eksimusi selles osas, et kohus ei rahuldanud kahju hüvitamise nõuet põhjendusega, et kannatanu ei ole tõendanud, et ta on kahjuna näidatud kulutuse ka tegelikult teinud.
- Erinevalt kohaldavad kohtud VÕS § 136 lõikeid 1 ja 2. Nimelt tuleb vastavalt VÕS § 136 lõikele 1 kahju hüvitada ühekordselt makstava rahasummana, välja arvatud juhul, kui vastavalt kahju iseloomule on mõistlik kahju hüvitamine perioodiliste maksetena. Sama paragrahvi teise lõike kohaselt tuleb surma põhjustamise, kehavigastuse tekitamise või tervise kahjustamise korral kahju hüvitada perioodiliste rahaliste maksetena, välja arvatud juhul, kui vastavalt kahju iseloomule on mõistlik kahju

hüvitamine ühekordselt makstava rahasummana. Kohtud olid erineval seisukohal, kas kriminaalmenetluse olemusega on üldse kooskõlas perioodiliste maksete väljamõistmine, mille tasumine süüdistatava poolt kestaks kauem kui karistus või katseaeg. Samuti esines maksete ajatamist olukorras, kus tsiviilasjas oleks väga tõenäoliselt mõistetud välja ühekordne hüvitis.³⁸

- Mittevaralise kahju hüvitamise nõuete puhul puudub selgus selles, kas tervisekahjustuse põhjustanud kuriteoga tekitatud mittevaralise kahju nõudelt tuleb tasuda riigilõivu või mitte. Küsimus on KrMS § 38 lg 3 ja RLS § 22 lg 1 p 11 võimalikus kollisioonis. Kui isikul, kellele põhjustatakse mittevaraline kahju deliktiga, mis ei moodusta kuriteokoosseisu, on õigus esitada kahju hüvitamise nõue kohtule riigilõivuvabalt (RLS § 22 lg 1 p 11), siis jääb arusaamatuks, miks peaks seaduse ees olema halvemasse olukorda asetatud isik, kellele selline kahju on põhjustatud kuriteoga (mis kaitstava õigushüve olulisuse tõttu on ju raskem tegu). Analüüsi autor on seisukohal, et selline tõlgendus ei ole kooskõlas RLS-s sätestatud riigilõivuvabastuse eesmärgiga – tagada tervise ja elu vastu suunatud tegude korral kannatanule nõude esitamiseks võimalikult soodsad tingimused.
- Analüüsi objektiks olevate otsuste hulgas esines endiselt hulgaliselt lahendeid, millega kohtud jätsid süüdimõistva otsusega tsiviilhagi rahuldamata põhjusel, et kahju suurust ei ole võimalik kindlaks teha või et kahju tekkimise asjaolud on ebaselged. Ringkonnakohtud juhendusid siiski enamasti Riigikohtu kriminaalkolleegiumi 28. jaanuari 2008. a. otsusest nr 3-1-1-47-07. Enamasti oli hagi läbivaatamata jätmise põhjuseks tõendite puudulikkus, mis võis tuleneda tsiviilhagi liiga hilisest esitamisest kohtumenetluses.

---

³⁸ Vt näiteks kriminaalasi nr 1-07-15362.